

Vliv vzdělání na etnické předsudky

Jiřina Šimarová

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Jiřina ŠIMAROVÁ
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Téma práce: Vliv vzdělání na etnické předsudky

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti multikulturalismu, etnických předsudků a stereotypů.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu metodou dotazování.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CÍLKOVÁ, E. Náměty pro multikulturní výchovu : poznáváme jiné národy. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-238-6.

DEMĀANČUK, N. Vzdělání a extremismus. Praha: Epoque, 2005. ISBN 80-86328-83-X.

NOVÁK, T. O předsudcích. Brno : Doplněk, 2002. ISBN 80-7239-121-6.

PRŮCHA, J. Multikulturní výchova : příručka (nejen) pro učitele. Praha : Triton, 2006.

ISBN 80-7254-866-2.

DVOŘÁKOVÁ, J. Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi : příručka pro pedagogy. Praha:Triton, 2008. ISBN: 978-80-7387-044-7.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

15. února 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 15. února 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

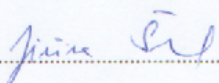
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28. 4. 2010

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomová, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li inkoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odptřá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení cobyžejícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíáde k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Obsah mé bakalářské práce je věnován tématu etnických předsudků v naší společnosti. Zaměřuje se na vlivy, které se na jejich vzniku podílejí a snaží se výzkumem vybraného vzorku populace zjistit, zda ovlivňuje rozdílný stupeň dosaženého vzdělání jedince jeho postoj k soužití s jinými etniky. Výzkum se rovněž zaměří na další možné vlivy na etnické předsudky jako je odlišné pohlaví a věk respondentů.

Tato práce se dělí na dvě části: část teoretickou a část praktickou. Teoretická část se bude orientovat na popis základních pojmů v oblasti konfrontace různých etnik, na jejich vznik a podstatu, praktická část se pak bude zabývat řešením výzkumných problémů, plněním stanovených cílů, možnými výstupy a ověřováním vyslovených hypotéz.

Klíčová slova: etnikum, postoj, předsudek, rasa, rasismus, vzdělání, soužití, tolerance, pochopení, nenávisť, zloba, pohrdání, mezilidské vztahy, národnostní menšiny, jedinec, společnost, národ, multikulturalismus, xenofobie

ABSTRACT

Subject of my bachelory work is dedicated to ethnic prejudices in our society. It focuses at influences which causes their inception and tries to read from choice specimen whether different scale of individual's education works his position at coexistence with others ethnics. Research also focuses at another possible influences of ethnic prejudices as informant's different sexes and age.

This work is divided on two parts: theoretical part and practical part. Theoretical part will take bearings on definition fundamental notions in sphere of different ethnic confrontation, on their inception and root, practical part will deal with resolution of experimental problems, performances of given purposes, possible resolutions and verification decided hypotheses.

Keywords: ethnic, position, prejudice, race, racism, education, coexistence, toleration, understanding, hate, wrath, contempt, human relations, minority groups, individual, society, nation, ethnic culture, xenophobia

Poděkování:

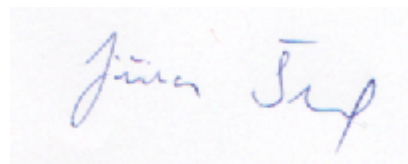
Upřímně děkuji vedoucímu bakalářské práce panu Mgr. Jakobovi Hladíkovi za odborné vedení, podporu, cenné podněty a připomínky, poskytované v průběhu zpracování této práce.

Motto:

„Čím menší je srdce, tím větší nenávist uchovává“

Viktor Hugo

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Jan Štěrba". The signature is written in a cursive style on a light-colored background.

OBSAH

ÚVOD	7
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ MULTIKULTURALISMU	10
1.1 POSTOJ, STEREOTYP, PŘEDSUDEK.....	10
1.2 ETNIKUM (ETNICKÁ SKUPINA), ETNICITA, ETNICKÉ VĚDOMÍ.....	11
1.3 NÁROD, NÁRODNOST, NÁRODNOSTNÍ MENŠINA.....	11
1.4 RASA, RASISMUS.....	12
1.5 XENOFOBIE, ETNOCENTRISMUS, RASOVÁ DISKRIMINACE.....	12
2 MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOST	14
3 NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V ČR	16
3.1 ROMSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA.....	17
3.2 UKRAJINSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA.....	18
3.3 VIETNAMSKÁ NÁRODNOSTNÍ MENŠINA.....	19
4 ETNICKÉ PŘEDSUDKY	21
4.1 PŘEDSUDKY A DISKRIMINACE.....	22
4.2 REDUKCE ETNICKÝCH PŘEDSUDKŮ.....	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	26
5 PEDAGOGICKÝ VÝZKUM	27
5.1 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU.....	27
5.2 VÝZKUMNÁ METODA.....	28
5.3 VÝZKUMNÝ VZOREK.....	28
6 VÝSLEDKY A INTERPRETACE ZÁVĚRŮ VÝZKUMU	29
6.1 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	29
6.2 INTERPRETACE ZÁVĚRŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	62
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	68
SEZNAM GRAFŮ	69
SEZNAM TABULEK	72
SEZNAM PŘÍLOH	74

ÚVOD

Se změnou režimu v České republice se po roce 1989 začala postupně měnit také struktura obyvatelstva. Otevření hranic způsobilo příliv imigrantů, hledajících v naší zemi útočiště, ať již v podobě pracovní příležitosti, politického azylu nebo svobody vyznání či projevu. Nejedná se vždy pouze o jednotlivce, často přicházejí celé rodiny se snahou začlenit se do naší společnosti. Integrace však s sebou přináší nesnáze jako je počáteční migrační stres, kulturní šok, případně komunikační bariéry. Nejdůležitější a také nejcitlivější oblastí adaptace je přijetí nebo odmítnutí etnických a národnostních menšin majoritní společností (Cílková, 2007).

Postoje vůči okolnímu světu jsou nezbytné pro samotnou existenci člověka ve společnosti. Každý z nás si je přirozeně vytváří již od útlého dětství. Jedním ze základních kamenů vnímání světa je působení rodiny, do které se narodíme a v níž vyrůstáme. Podvědomě přejímáme názory svých rodičů, širší rodiny a později také přátel. Naše společnost však stále není připravena na rozmanitost různých kultur a soužití s nimi, často se setkáváme s negativními názory právě v primárních skupinách obyvatelstva.

Nezřídka se v naší společnosti setkáváme s xenofobními postoji, jejichž podstatou je nedostatečná výchova a vzdělávání v oblasti multikulturalismu, důsledkem je pak nepřipravenost na jakékoli rasové nebo kulturní odlišnosti. Nízká úroveň objektivní informovanosti způsobuje obavy z neznámého, nedůvěru k jedincům, působícím „jinak“, než je standardní v naší společnosti (Šišková, 1998).

Zprávy poskytované médii, týkající se národnostních menšin, jsou vesměs negativního rázu a vyvolávají pocit nedůvěry a ohrožení ze strany příslušníků odlišných kultur. Většina obyvatelstva si však není vědoma největšího nebezpečí, kterým je existence stereotypů, xenofobie a rasismu v naší zemi.

K pochopení odlišností a zásadnímu obratu v lidském myšlení by mohlo napomoci uvědomění skutečnosti, že nemáme prážádnou zásluhu na tom, jaké jsme národnosti. Také vzhled, genetická výbava a výše vrozené inteligence, kterými každý z nás disponuje, jsou ovlivnitelné jen minimálně.

Věřím, že se situace v České republice bude vyvíjet příznivým směrem, nejen již probíhající snahou o stále širší osvětu a kvalitnější multikulturní výchovu, ale také díky možnostem vycestování do cizích zemí, poznávání odlišných etnik, rozmanitostí jejich kultur a přenášením těchto poznatků do každodenního života. Do budoucna bude nutné naučit se předcházet potížím, spojených s příchodem imigrantů do naší země, tolerovat a respektovat jejich tradice, zvyky a hodnotové systémy. Základem interkulturní výchovy je

poznání reality různých způsobů myšlení, prožívání života a chápání světa.

Téma pro svoji bakalářskou práci jsem zvolila na základě osobního zájmu o problematiku postojů a předsudků, které se v naší společnosti vyskytují a příčin jejich vzniku. Zaměřím se především na otázku vlivu vzdělání na vznik etnických předsudků a pokusím se zjistit, zda lidé s různým stupněm vzdělání hodnotí odlišně soužití s jinými národnostmi. Stupně vzdělání rozdělím na základní, vyučení, středoškolské a vysokoškolské. Dále se budu zabývat rozdílem existence předsudků v ženské a mužské části naší populace. Překvapivé mohou být i závěry průzkumu z hlediska věku respondentů.

Bakalářská práce bude rozdělena na dvě části, část teoretickou a část praktickou. Teorii zpracuji na základě odborné literatury, internetových zdrojů a vědomostí získaných v průběhu studia. Výzkum v praktické části provedu formou kvantitativního šetření pomocí dotazníku, který následně vyhodnotím a zjištěné výsledné hodnoty přenesu do tabulek a grafů. V závěru výzkumné části budu interpretovat zjištěné skutečnosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ MULTIKULTURALISMU

Pro přiblížení zkoumané problematiky etnických předsudků ve společnosti uvedu v této kapitole stěžejní názvosloví z oblasti multikulturalismu. Je nezbytné objasnit jednotlivé pojmy, které se mohou v celé práci průběžně objevovat, aby nedocházelo k nesrovnalostem v percepci jejich obsahu.

V souvislosti s pojmem **postoj** bývají nejčastěji užívány termíny **stereotyp** a **předsudek**, které bývají zpravidla vytvořeny na základech mínění, přesvědčení, víry, případně pověr, mýtů nebo fám (Novák, 2002).

Mezi další základní výrazy, které souvisejí s tématem bakalářské práce, se řadí pojmy jako **etnikum**, **etnická skupina**, **etnicita**, **etnické vědomí**, **národ**, **národnost**, **národnostní menšina**, **rasa**, **rasismus**, **xenofobie**, **etnocentrismus** nebo **rasová diskriminace**.

1.1 Postoj, stereotyp, předsudek

W.J.Thomas a F.Znaniacki míní, že „postoj je stav mysli vůči hodnotě“ (In Novák, 2002). **Postoj** jedince k něčemu nebo k někomu je ustálený způsob reagování a je natolik obšírný, že umožňuje posuzovat vlivy prostředí, dědičnosti a kultury společnosti v souvislosti s jeho zrodem. Je směřován vůči okolí, druhým lidem nebo sobě samému. Dle charakteru postoje je možné rozlišit postoj individuální a postoj celého společenství. Příčinami konkrétních postojů, ať už jednotlivce nebo celé společnosti jsou podmínky, ve kterých byly vytvořeny. Nelze pochopit příčiny určitého chování, aniž bychom tyto podmínky poznali (Novák, 2002).

Stereotypy představují zobecněné, racionálně nepodložené posuzování osob, skupin lidí, ale také zvířat, věcí, jevů nebo institucí. Jsou to předem vytvořené, silně emočně zabarvené úsudky, znemožňující rozpoznat rozdílnost mezi vlastnostmi jednotlivce a společenství, ke kterému náleží. Stereotypní vnímání je založeno na nedostatečném rozumovém poznání a zjednodušuje pohled na okolní svět. Snižuje potřebu hlouběji přemýšlet, podsouvá určité vlastnosti všem jednotlivcům dané skupiny. Stereotypy vždy nemusejí být nutně negativního rázu, disponují však generalizací ve svém úsudku. Tzv. homostereotyp (příp. autostereotyp) značí zobecněné, zjednodušené představy a přesvědčení o sobě samém nebo vlastní skupině (může se jednat jak o pohlaví, rasu, národ, politickou stranu, tak také o sportovní oddíl, zájmový kroužek, studijní skupinu, pouliční partu aj.). Heterostereotyp naopak představuje zkratkovité mínění o jiných skupinách a jejich příslušnících

(Demjančuk, Drotárová, 2005).

Předem vytvořené postoje, které se vyznačují silným afektivním nábojem představují ve své podstatě **předsudky**. Nejsou podloženy racionálním základem ani kritickým posouzením, vždy se vyznačují absencí náhledu. Jedná se o vykonstruovaný názor přijatý jedincem nebo skupinou lidí a může být jak pozitivního tak i negativního charakteru (Hartl, Hartlová 2000). Podle definice Milana Nakonečného „předsudky ignorují objektivní, relevantní kritéria usuzování a jejich předmětem může být cokoliv“ (In Novák, 2002).

1.2 Etnikum (etnická skupina), etnicita, etnické vědomí

Rozdělení lidstva na různá etnika je známo již z období antického Řecka. Pojem „**etnikum**“ pochází z řeckého „ethnos“, což znamená „kmen, rasa, národ“. Etnikum (etnickou skupinu) chápeme jako lidské společenství, vyznačující se společným jazykem, kulturou, rasovým původem a vlastní etnicitou (Průcha, 2004).

Etnicita je „vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu, působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka a jeho etnickou identitu (Průcha, 2001, s. 18).

Projevem **etnického vědomí** je uvědomění si příslušnosti k určité etnické skupině na základě rodového původu nebo společných hledisek etnicity (Průcha, 2004).

1.3 Národ, národnost, národnostní menšina

Skupina lidí se společnou historií a kulturou, která užívá k dorozumívání společného jazyka a vyznává obdobné tradice lze determinovat jako **národ**. Ve většině případů národ směřuje k vytvoření vlastního státu. Zatímco v minulosti tento pojem vymezoval spíše etnickou příslušnost, dnes se týká více politické příslušnosti (Jandourek, 2001).

Národnost je popisována jako příslušnost k určitému národu v etnickém a politickém ohledu (Průcha, 2001).

Skupinu osob, kterou poutají silné a historické vazby ke státu, ve kterém žijí, ale přesto si přejí zachovat svá vlastní etnická, jazyková, kulturní a náboženská specifika nazýváme **národnostní menšinou** (Hladík, 2006).

Do národnostních menšin řadíme:

- malá etnika nedisponující vlastním státem
- části velkých státních národů sídlících na území jiného státu (to jsou u nás např.

Ukrajinci, Slováci či Vietnamci)

- specifické případy na pomezí etnografické skupiny či sociální skupiny (do této kategorie se nejlépe dají zařadit Romové) (Šatava, 1994, s.16)

1.4 Rasa, rasismus

Termín **rasa** vychází z poznatků antropologie, zabývající se fyzickými rozdílnostmi lidských jedinců. Rasy jsou jednotkou lidské variability a lze je definovat jako skupiny lidí s podobnými tělesnými vlastnostmi, které vznikly v průběhu dlouhého historického vývoje lidstva. Na základě stejných dědičných rysů je stanovena klasifikace jednotlivých antropologických typů na tři rasy: bílou – euroasijskou, žlutou – asijskoamerickou neboli mongoloidní a černou – negroidní. Všechny rasy jsou odrazem dávného zeměpisného rozšíření lidstva a tvoří nedílnou součást jednoho druhu dnes žijícího lidstva homo sapiens sapiens (Šišková, 1998). V současnosti představuje europoidní rasa cca 20% z celkového počtu lidstva, mongoloidní více než 50% (asi 3 miliardy) a negroidní rase náleží menší množství než 20%. Ostatním tzv. malým rasám nebo typům, rozmístěným na různých místech světa, patří zbývajících 10 % z počtu lidstva (Wolf, 2000).

Rasismus je projevem nenávisti člověka k člověku, původně byl využíván v otrokářské společnosti k ospravedlňování útisku a podrobování otroků, k obhájení zotročování jedněch národů a skupin druhými. Je založen na přesvědčení o rasové nerovnosti, nadřazenosti jedné rasy nad druhou, jeho důsledkem je diskriminace a podřizování menšin. Rasismus zdůvodňuje potlačování národů nebo vrstev utkvělou představou o jejich méněcennosti, nesamostatnosti a slabosti (Wolf, 2000). Jedná se o vyhraněně generalizovaný stereotyp, který se týká všech jedinců podrobovaného národa či skupiny (Sekot, 2006).

Známky rasismu se mnohdy vyskytují u jedinců, kteří postrádají dostatek porozumění, pochopení a tolerance, často trpícími frustracemi z vlastních neúspěchů, které si kompenzují útočným jednáním vůči osobám jiných etnik.

1.5 Xenofobie, etnocentrismus, rasová diskriminace

Xenofobie je popisována jako nepřátelský, nedůvěřivý postoj k čemukoli cizímu či odlišnému a také odpor, nenávist a obavy směřované k cizincům. Jeho podstatou je hodnocení jiných podle vlastního způsobu života a zvyklostí. V mnoha ohledech lze xenofobii považovat za zastřešující pojem pro nacionalismus, fašismus, etnocentrismus, rasismus, šovinismus a další ideologie s podtextem nenávisti (Šišková, 1998).

Nadřazování vlastní etnické skupiny a její kultury nad jiné, případně srovnávání kultur a civilizací vlastními měřítky je považováno za **etnocentrismus** (Jandourek, 2001).

Jako **rasovou diskriminaci** vnímáme každou situaci, ve které je na základě etnické příslušnosti upírán jedincům a skupinám lidí rovný přístup, jsou ponižováni nebo znevýhodňováni v oblasti občanských práv, odpovídajícího bydlení, zaměstnání aj. (Jandourek, 2001).

2 MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOST

S výzkumem mé práce úzce souvisí soužití kulturně a etnicky odlišných společenství na jednom území. Nebude tedy od věci si na tomto místě přiblížit tuto tzv. multikulturní společnost, ve které musí nutně docházet ke konfrontacím příslušníků odlišných etnik. Taková společnost se může stát fungující v okamžiku, kdy bude splňovat tato kritéria:

- Soužití dvou, případně více skupin obyvatel na jednom území, hlásících se k odlišnému etniku.
- Rovnoměrnou účast na kulturním a společenském životě všech etnických skupin společnosti.
- Vzájemný respekt a tolerance rozdílných etnicko-kulturních skupin společnosti.
- Uznání a dodržování zákonů země, ve které různé etnické skupiny žijí.
- Veřejně projevovaný nesouhlas s rasismem, xenofobií a intolerancí.
- Bezproblémovou a přínosnou vzájemnou komunikaci rozdílných etnických skupin.
- Formu vzdělávání, jejímž základem je vedení k porozumění a spolupráci odlišných etnických skupin mezi sebou.

V současnosti bychom jen stěží objevili ryze homogenní společenství. Přirozeným, nezastavitelným procesem je přenos hodnot, tradic a zvyků z jedné kultury do druhé. Pomocí multikulturní výchovy je možné ovlivnit v kladném smyslu dopady vzájemného ovlivňování odlišných kultur (Hladík, 2006).

Z poznatků sociální psychologie víme, že v opačném případě mají příslušníci dlouhodobě utlačované a pohrdané menšiny sklon převzít negativní obraz, který o nich má většina. Tím vzniká skupinový komplex méněcennosti, pohrdání sebou samým, dokonce nenávisti k sobě a vlastnímu lidu (Říčan, 1998).

Základním předpokladem prosperující multikulturní společnosti je zákonem stanovená deklarace rovných práv všech občanů státu bez ohledu na národnostní, etnický nebo rasový původ. Tato ustanovení by se však stala nedostačující bez zájmu a schopnosti státu pečovat o potřeby svých národnostních menšin a realizovat zákonná opatření v praxi (Jandourek, 2008).

Podle názoru kanadského politického filosofa Will Kymlicka je liberalismus propojitelný se zvláštními skupinovými právy. Je toho mínění, že země složená z mnoha národnostních skupin, která dokáže nabídnout univerzální práva každému jedinci, může působit na tato národnostní společenství „neutrálním“ dojmem. V reálné podobě však často dochází k poskytování výhod příslušníkům majoritní společnosti ve stěžejních ohledech jako je např. oblast soudnictví, legislativní moc rozvrstvená mezi místními vládami a ústředím, státní

svátky, jazyk užívaný na školách, státem poskytované služby aj. Tato zvýhodnění mohou na jedné straně zapříčinit vzestup majoritní společnosti, na druhé straně oslabit možnosti politického vlivu, následně i kulturního života národnostních menšin státu. Výše zmíněná speciální práva skupin ve věcech oblastní autonomie, jazyka a vzdělání, by pak dokázala v kladném slova smyslu ovlivnit „vlastní život“ minoritních společností státu (In Jandourek, 2008).

3 NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V ČR

Podstatu mého výzkumu tvoří postoje našich občanů k menšinovým společenstvím, žijícím v české majoritní společnosti. Pozastavím se zde nad jejich situací v ČR, pozornost však dále zaměřím především na problematiku tří zvolených minorit - Romů, Ukrajinců a Vietnamiců, jimž je věnována praktická část této práce.

Podle klasifikačního kritéria založeného na počtu osob lze vymezit minoritní společenství na tři typy:

- skupina s počtem jedinců vyšším než 10% obyvatel státu
- skupina osob v rozmezí 3 – 10% mateřské společnosti
- skupina lidí s menším počtem než 3% majoritní společnosti

Každá z národnostních menšin, žijících na našem území, spadá procentuelně do třetí kategorie (Wolf, 2000).

Národnostní menšiny lze také dělit podle geografického aspektu na autochtonní (původní) a alochtonní (přistěhovalé, migrační) (Šišková, 1998).

Listina lidských práv a svobod i jiné předpisy zaručují národnostním menšinám neomezenou svobodu sdružování v organizacích vytvořených právě samotnými minoritami (občanská sdružení). Z počtu 120 zaregistrovaných organizací tohoto druhu zaujímají romská sdružení celou jednu třetinu (MVČR, archív 2008. *Situace národnostních menšin v České republice* [online]).

Problematika minorit v našich poměrech je definována v politickém dokumentu „*Koncept přístupu vlády k otázkám národnostních menšin v České republice*“, přijatém vládou v roce 1994. Národnostní menšina je zde definována jako skupina jedinců s těmito společnými znaky:

- trvalý pobyt a občanství ČR
- etnickou, jazykovou a kulturní příslušností se odlišují od majoritní společnosti
- členové menšiny chtějí být považováni za příslušníky minority, uchovávat a rozvíjet svoji identitu, mateřský jazyk a kulturní tradice
- vyznačují se silným a stálým vztahem k obyvatelstvu ČR

Na základě těchto znaků byly u nás vymezeny pojmy „národnostní menšina“ a „příslušník národnostní menšiny“ zákonem č. 273/2001 Sb., upravujícím práva příslušníků národnostních menšin a měnícím některé zákony a předpisy, týkající se menšinového zákona (Šišková, 1998).

Podle výsledků sčítání lidu v roce 2001 žilo trvale na českém území 9 641 129 příslušníků

české národnosti, 22 112 Ukrajinců, 17 462 Vietnamců a 11 746 Romů, přičemž počet romských obyvatel je mnohonásobně vyšší, v převážné většině se totiž hlásí k české národnosti. Odhaduje se, že v roce 2001 se pohyboval počet příslušníků romského etnika v ČR okolo 250 000 (Šišková, 1998).

3.1 Romská národnostní menšina

Romská populace je naší společností nejsilněji vnímaná národnostní menšina. Její příslušníky pojí pevná etnická pospolitost, odvíjející se od přirozenosti jejich naturelu, který se od české většiny liší v těchto bodech:

- odlišným rozvrstvením v sociálně politickém ohledu
- etnickými a kulturními specifikami, jako je jazyk, tradice, život v komunitě, silná tendence k sounáležitosti
- postupným, specifickým vývojem společenství v historické závislosti na prostoru a čase (Nečas, 2002)

Velmi náročné je odpovědět na otázku, kolik Romů žije v České republice a také koho považovat za příslušníka romské menšiny. Ten, kdo svým vzezřením sice působí jako Rom, ale nemluví romským jazykem, jeho partnerkou je např. žena české národnosti, nemusí být brán jako člen romské minority. Za Roma je možné považovat jedince, který se k romské národnosti hlásí. Fakt, že řada Romů preferuje českou a ne romskou národnost, podporuje skutečnost, že lidé Romy vnímají negativně (Říčan, 1998).

Romská minorita se stala v roce 1991 oficiálně uznanou národnostní menšinou ČR s velmi volnými podmínkami soužití s českou majoritou. Velká většina příslušníků romské menšiny není v úřední evidenci, část její populace má slovenskou či jinou národnost, nabytou ještě před vstupem na české území, případně ještě neprojevíli zájem o ni požádat (Wolf, 2000).

Historie romského etnika je velmi pohnutá, v minulosti prošlo pronásledováním, vyvražďováním, ponižováním, segregací a diskriminací. Není divu, že jsou „odlišní“ a snadno podléhají fatalismu. Vesměs žijí pouze současností, postrádají smysl pro plánování budoucnosti, vyznačují se „smířením s osudem“, nedostatečným úsilím a nejeví zájem pomoci sami sobě (Šišková, 1998). V naší společnosti dnes ocitají na nejnižším stupínku sociální úrovně, jejich vzdělanost je velmi nízká, naopak trestná činnost je dosti častým jevem (Sekot, 2006).

Doba, kdy Romové kočovali a žili v osadách je dávno pryč, romské rodiny s velkým počtem členů v současnosti obývají panelové či jiné domy. Pro romskou populaci však

není tato forma bydlení přirozená a odporuje jejich zvyklostem, byli k ní však v minulosti společností přinuceni. Proto byty a domy běžně „vybydlují“, demolují nebo rozprodávají. Dalším důvodem takového jednání může být také nouze nebo špatná ekonomická situace. Mezi Romy panuje vysoké procento nezaměstnanosti a jedinců závislých na sociálních dávkách je velká většina z nich. Pracující příslušníci romského etnika jsou zaměstnavateli mnohdy diskriminováni, často se ani nesnaží zaměstnání vyhledávat díky velmi vstřícným podmínkám sociálního systému v ČR. Tento jev se však netýká pouze občanů romského etnika (Říčan,1998).

Přestože si romská rodina dosud udržuje patriarchální ráz, za poslední generace zeslábla, nesvědčí jí vytržení ze soudržnosti a tradiční velkorodiny. Tyto atributy byly nahrazeny tzv. pseudokulturou, pasivním konzumem všeho, co přináší televizní programy, rozhlas nebo videopůjčovny. Oblíbenou, avšak velmi degradující zábavou romské populace jsou hrací automaty (Říčan,1998).

Znáмым faktem je špatná úroveň zdravotního stavu romské populace, pobírají šestkrát více invalidních důchodů, než odpovídá jejich zastoupení v populaci. Příčinami této nepříznivé skutečnosti jsou nevyhovující podmínky bydlení, špatná životospráva (kouření, alkohol), nedostatečná hygiena, neschopnost nebo neochota pečovat o své zdraví. Romské děti se z těchto důvodů častěji rodí s různým poškozením (Říčan,1998).

V minulé době se společnost dopouštěla omylů, které se dnes projevují na zdlouhavém procesu integrace romské menšiny do většinové společnosti. Snaze o začleňování napomáhá vzájemná spolupráce státních a menšinových orgánů (Wolf, 2000). Přestože však existuje 450 registrovaných organizací romské minority, polovina z nich nevykazuje činnost. Aktivními jsou spíše organizace, které svůj program směřují k pomoci romské menšině v naší zemi. K vylepšování minoritní situace přispívá působení čtrnácti zástupců v Radě vlády ČR pro záležitosti romské komunity, tři zástupci v Radě vlády pro národnostní menšiny (Šišková, 1998). Integrovanému programu se věnují také výchovné, vzdělávací, zdravotnické, sociální a charitativní organizace (Wolf, 2000).

3.2 Ukrajinská národnostní menšina

Minorita obyvatel ukrajinského původu, usídlených na českém území, spadá do kategorie alochtonních (přistěhovalých) menšinových společností. Po roce 1998 se v druhé přílivové vlně přistěhovalo na 50 000 Ukrajinců (dnes je počet ještě mnohonásobně vyšší), přestože úředně evidovaných osob ukrajinské menšiny je mnohem méně. V převážné většině zakotvili ve městech jako je Praha, Karlovy Vary, Děčín, Brno, Přerov a Ostrava aj. Ve

svém soukromí hovoří ukrajinsky, ale ani určité rozhlasové pořady, neperiodické publikace, časopisy, letáky nebo veřejné přednášky v mateřském jazyce nejsou žádnou výjimkou (Šišková, 1998).

Představitelé Ukrajinské iniciativy, kterou je v ČR ukrajinská minorita reprezentována, nenabývají dojmu, že by jejich minoritní práva byla omezována nebo oslabována. Základním atributem Ukrajinské iniciativy je dobrovolnost, jelikož nevlastní žádné finance potřebné k provozu organizace. Z tohoto důvodu se jejím zástupcům jeví přínosnou skutečnost, že je možné na základě žádosti získat každým rokem grant, poskytovaný odborem regionální kultury MK ČR, umožňující pokrytí až 70% provozních nákladů spojených s pořádáním společenských a kulturních akcí (*Postavení a ochrana národnostních menšin* [online]). Dalšími občanskými sdruženími ukrajinské minority jsou: Ruta, Sdružení Ukrajinek v ČR, Fórum Ukrajinců v ČR a Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny (Šišková, 1998).

Začleňování osob ukrajinské národnosti do české společnosti probíhá přirozeným způsobem, značná část této minority se zaměřuje na udržování a rozvíjení své kulturní identity, především pořádáním společenských akcí a udržováním svých silných náboženských tradic. Oficiálně přihlášení Ukrajinci shledávají v nelegálním pobytu ukrajinských dělníků, pracujících v ČR z důvodu špatné ekonomické situace ve své vlasti, zásadní problém. Obávají se, že v tomto ohledu nebude mít působení Ukrajinské iniciativy patřičný vliv a tuto nepříznivou situaci nedokáže změnit (*Postavení a ochrana národnostních menšin* [online]).

3.3 Vietnamská národnostní menšina

Osoby vietnamského původu, kteří setrvávají na našem území, můžeme zařadit mezi tzv. nové národnostní menšiny v České republice. Mezivládní dohody o internacionální komunistické pomoci zajišťovaly přísun vietnamských občanů od konce 70. let. Původně se jednalo o studenty učňovských zařízení, středních nebo vysokých škol a pracující v různých profesích a odvětvích. V současnosti je počet Vietnamců přihlášených k pobytu okolo 30 000, ilegálně však v ČR pobývá až trojnásobné množství (Wolf, 2000).

Minorita vietnamského etnika je složená z velmi aktivních, pracovitých a obchodně nadaných jedinců, nejčastěji působících v oblasti odívání a stravování. Dokáží si také tisknout vlastní noviny a časopisy, založili Svaz vietnamských studentů, Svaz vietnamských podnikatelů, Vietnamsko-český klub a v neposlední řadě Vietnamskou stranu obnovy s programem zaměřeným proti komunismu (Wolf, 2000).

Jedná se o dosti uzavřené společenství, vyznačující se pevnými rodinnými a společenskými pouty (Wolf, 2000). V mezilidské komunikaci se Vietnamci svými zvyklostmi dosti odlišují od české majority. Pro našince může být překvapivé přednostní pozdravení a oslovování muže při setkání vietnamských jednotlivců i skupin. Pro Vietnamce je příznačné při přivítání i loučení podání ruky s letným dotekem ruky druhé, podání pouze jedné ruky znamená okolnostmi vynucené setkání. Úctu a důležitost vyjadřují jiné osobě delším uchopením ruky do obou svých dlaní. Podávání předmětů oběma rukama jiné osobě je důkazem, že si jí váží. Za slušnost se při komunikaci považuje vyjádřit vzájemný zájem o rodinu a její zdravotní stav. Pokud se jedinec vietnamské národnosti začne usmívat, případně smát nahlas, většinou se ocitá ve svízelní situaci, kdy je zmatený a nerozumí tomu, co se od něho očekává. Jako zásadně netaktní jednání se Vietnamcům jeví otevřená kritika jednotlivce před ostatními lidmi. Zpravidla kontrolují své emoce, vyhlížejí vždy klidně a nikdy nezvyšují hlas (Šišková, 1998).

Mezi vietnamským a českým národem existuje mnoho rozdílných zvyků a tradic, jejich popisem bychom strávili ještě mnoho času. Problémy, týkající se vietnamské menšiny v ČR, často vznikají právě z důvodu přílišné odlišnosti obou kultur a vzájemného nedorozumění. Velké úsilí obou národů by mělo být věnováno interakci a správné interpretaci názorů, nároků nebo požadavků. Lepšímu porozumění vietnamským občanům, kteří žijí na českém území již dlouhou dobu, by prospělo více informovat o své kultuře a zvycích širokou veřejnost i odborníky, působící v této oblasti (Šišková, 1998).

4 ETNICKÉ PŘEDSUDKY

Předem zformovaným představám a postojům vůči menšinám v majoritní společnosti se bezprostředně týká praktická část mé bakalářské práce. Proto považuji za důležité se v této kapitole zaměřit na tuto problematiku.

Snaha nalézt jedinou zemi či národ, jehož obyvatelé nepodléhají žádným stereotypům ani předem vytvořeným představám o jiných etnických společenstvích a národech, by se setkala s neúspěchem (Průcha, 2004).

Podle Sherifa jsou předsudky vytvářeny při snaze dvou společenství o dosažení stejného cíle. Zvýhodňováním určité skupiny ve společnosti vzniká soutěžení, frustrace z případného neúspěchu, následná závist a nepřejícnost (In Hayesová, 1998).

Důvodem vzniku etnických předsudků a přeměnou stereotypního myšlení na extrémní způsob jednání se zabýval již velký počet psychologů. Na zrodu a formě předpojatosti se prokazatelně podílí sociokulturní prostředí, v němž se konkrétní jedinec vyskytuje a které jej ovlivňuje (Hayesová, 1998). Projevem předem vytvořených úsudků je hodnocení jedince na základě rasové kategorizace namísto posuzování jeho osobnostních charakteristik a schopností (Jirásková a kolektiv, 2004).

Allport popsal v roce 1954 pět stadií vývoje etnických předsudků, které se mohou objevit ve společnostech, jež tolerují, nebo podporují rasismus:

1. *Očerňování* – pomluvy, nepřátelské řeči, rasistická propaganda apod.
2. *Izolace* – oddělování etnické skupiny od dominantní skupiny ve společnosti
3. *Diskriminace* – upírání občanských práv, zaměstnání a bydlení společenským menšinám
4. *Tělesné napadení* – násilí vůči osobám a majetku, kterého se dopouští rasistické organizace.
5. *Vyhlažování* – bezohledné násilí vůči celé skupině lidí (In Hayesová, 1998, s. 122)

Studie odborníků z oblasti interkulturní psychologie potvrzují, že existence předsudků je v různé míře součástí každého národa a etnického společenství. Předpojaté posuzování lidí je více zřejmé ve společnostech, kde jsou předsudky generalizovány, jsou tedy předpokládány stejné vlastnosti u všech příslušníků určité etnické skupiny. Nebezpečí spočívá v koherenci předsudků a diskriminačního jednání (Průcha, 2006).

Bethlehem popsal v roce 1985 deset principů etnických předsudků, které shrnují výsledky jejich výzkumů:

1. Dva typy předsudků podléhají vzájemnému působení: první z nich pramení z osobnostního rázu, druhý z nekvalitních informačních zdrojů a nezájmu rozvíjet

- poznávací úsilí.
2. Při rozporu nebo soupeření dvou skupin společnosti se diskriminace vnější skupiny vůči skupině vnitřní mění na společenskou normu.
 3. Omezené množství získaných informací je důvodem snadného vzniku stereotypu.
 4. Společností přijaté postoje a stereotypy mají silný vliv na jednání každého jejího příslušníka.
 5. Předpojaté vnímání se vyznačuje schopností naplnit sama sebe a vystavět svoji vlastní průkaznost.
 6. Předsudky směřované k odlišným jedincům a skupinám lidí se u jednotlivých skupin různí.
 7. Trvalost předsudků je závislá na trvalosti norem společnosti, s jejími změnami dochází i ke změnám předsudků.
 8. Záporný vzájemný vztah s předsudky vykazuje sounáležitost s určitou společenskou vrstvou, míra vzdělání a inteligence.
 9. Předsudky se přenášejí z rodičů a příbuzenstva na potomky.
 10. Člověk je schopen diferencovat mezi odlišnými etniky již od útlého dětství, ustálené postoje, případně i předsudky se však utvářejí až v pozdějším věku (In Hayesová, 1998).

Naše společnost stále nedokáže vnímat ty stránky minoritních skupin, ve kterých vynikají, jsou v nich způsobilější a které by nám mohly být ku prospěchu. Velké části naší populace činí nemalé potíže přijmout příslušníky jiných národnostních a etnických skupin jako sobě rovné. Jinakost není posuzována jako přínos nebo obohacení společnosti, ale spíše jako vetřelec, pronikající do navyklých stereotypů. Tímto způsobem vnímání nám však uniká skutečnost, jak fádním by se stal svět, ve kterém bychom všichni vypadali, smýšleli a jednali na stejné bázi a že jediné pestrost a různorodost dodává životu jiskru a náboj.

4.1 Předsudky a diskriminace

Souvislost mezi předsudky a vznikem diskriminace je prokázána, stejně jako vliv předem vytvořeného posuzování lidí na následné nepřátelské jednání vůči nim.

Vztah předsudků s diskriminací je podle Simpsona a Yingera vzájemný a může se vyskytovat v pěti variantách:

1. Předsudky mohou existovat bez diskriminace.
2. Možná je i diskriminace bez předsudků vůči diskriminované skupině.
3. Diskriminace může být příčinou předsudků.

4. Předšudek může být příčinou diskriminace.
5. Předšudky a diskriminace se mohou s největší pravděpodobností umocňovat (In Novák, 2002, s.37).

Pod první bod spadají státy, které dokázaly vytvořit zákony znemožňující jakoukoli diskriminaci, v nichž však přesto mezi občany přetrvávají výhrady a předšudky vůči jiným rasám a národnostem.

K druhému bodu je možné přiřadit například zaměstnavatele, kteří sice předšudky nemají, ale příslušníkům jiných etnik nebo národností vyplácejí za stejnou práci nepoměrně nižší mzdu než ostatním občanům společnosti.

Bod třetí představuje určitá zvýhodňování a jejich ochotná přijímání pod záminkou např. vyšší kvality aj. Zdůvodnění tohoto rázu však již něco vypovídají o přesvědčení vlastní nadřazenosti.

Čtvrtou variantou vzájemného vztahu předšudků a diskriminace je klasický příklad, totiž generalizované představy a odsuzování jiných etnik nebo národností na neopodstatněném základě (Novák, 2002).

Tajfel zastává názor, že členství v sociálních skupinách tvoří důležitou část sociální identity. Tento autor v roce 1976 připustil, že členství v určité identifikovatelné skupině může představovat dostatečný důvod k diskriminaci ve prospěch členů vlastní skupiny a proti členům vnějších skupin, a to i tehdy, vědí-li členové skupiny o tom, že o jejich členství rozhodla náhoda (In Hayesová, 1998, s.126)

Tajfel popsal tři kognitivní mechanismy, které se uplatňují při formování předšudků:

- *kategorizace* - způsob, jak klasifikujeme informace, zvláště pak proces stereotypizace, který hraje ve vývoji předšudků velkou roli
- *asimilace* - způsob, jak se naučíme hodnotit, např. pomocí slov jako „dobrý“, „špatný“, „sympatický“ a „nesympatický“, jako by podobné soudy byly skutečně méněcenné, a dále použití těchto soudů při kategorizaci
- *hledání koherence* – pokusy vysvětlit či ospravedlnit vlastní myšlenky a postoje (In Hayesová, 1998, s.126)

V současnosti se také nezdá, že hovoří o tzv. pozitivní diskriminaci. Jedná se o politická opatření, která poskytují určité výhody v minulosti potlačovaným osobám. V rámci překonání sociálních stereotypů a možnosti stejného uplatnění diskriminovaných skupin je nutné vytvořit ve společnosti rovné příležitosti se skupinami dříve privilegovanými (Jandourek, 2001).

Projevy, jakými jsou sympatie nebo antipatie, s sebou přináší lidská přirozenost. Není však možné vysvětlovat nebo dokonce obhajovat potlačování jedinců nebo skupin na základě

antipatií nebo mylných, předpojatých představ. Lidé o svém původu rozhodovat nemohou, je proto nutné posuzovat každého jedince individuálně.

4.2 Redukce etnických předsudků

Přes veškeré snahy nespočetných výchovných programů, vytvořených k potírání etnických předsudků ve společnosti, nelze považovat jejich účinky za příliš úspěšné. Konfrontace mezi odlišnými etniky zásadně ovlivňují výklad předpojatých úsudků. Z výzkumů vyplývá přímá úměra mezi stereotypním vnímáním minority a počtem jejich příslušníků, s větším počtem jedinců menšiny přibývá v mateřské společnosti obav a napětí. Průkazná je také skutečnost, že čím silnější pocit váže jednotlivce k vlastní skupině, tím citelněji prožívá rozdílnost od jiných skupin (Průcha, 2004).

Ke snížení nebo změně předem vytvořených názorů a představ dochází jen stěží a i v těchto případech může jít jen o úspěchy částečné. Úsilí o vymýcení etnických předsudků, např. pomocí multikulturní výchovy, dosahuje pouze určité redukce již vzniklých stereotypů. Dokonce ani společnost s rovnými sociálními podmínkami v oblasti zaměstnání a bydlení by nedokázala předsudky úplně odstranit, spravedlivý systém by mohl pouze napomoci částečnému snížení vzájemné předpojatosti (Hayesová, 1998).

Redukce předsudků má pět hlavních podmínek:

1. Rovná práva v postavení všech zúčastněných:

- předsudky nemohou prodělat žádnou změnu ve společnosti, kde je hierarchie rozvrstvena na základě již daných společenských rolí. Stereotypní vnímání může být přeměněno v přenos užitečných informací mezi majoritními a minoritními skupinami v případě rovnosti postavení příslušníků obou skupin a výrazné úspěšnosti členů menšinových společenství

2. Možnost setkávání a seznamování se s členy rozdílných skupin společnosti:

- k přehodnocování a snižování předsudků může docházet pod vlivem vzájemného osobního poznávání jedinců odlišných etnických a národnostních skupin mimo ustálené sociální pozice

- ke změně stereotypního myšlení však kontakt mezi různými jednotlivci a skupinami nemusí být dostačující

3. Nezbytná je příležitost potkávat jedince s nepředpojatými postoji:

- otřást základy stereotypních představ o všech členech určité skupiny lze prokazatelnou existencí výrazných individualit, které se přirozeně vyskytují v každém lidském společenství, tento fakt narušuje samotnou podstatu předem vykonstruovaných představ a nutí předpojaté jedince měnit jejich názory

4. Při vzájemném poznávání rozdílných skupin obyvatelstva je nutná podpora společnosti:

- dosáhnout snížení předsudků je možné nastolením rovnoprávného zacházení se všemi skupinami společnosti a vytvářením prostoru k jejich vzájemnému setkávání

5. Je potřebné nalézat možnosti, jak spolupracovat:

- nastane-li situace, ve které odlišné skupiny usilují o uskutečnění společných zájmů, dojde k obměně dřívějšího striktního společenského zařazování (Hayesová, 1998).

Podle Tajfela je klasifikace na „my“ a „oni“ hlavním faktorem, který určuje předsudky, a proto je společné úsilí, které překonává odlišnosti mezi skupinami, tak účinným nástrojem k redukci předpojatých postojů (In Hayesová, 1998, s.129).

Zdá se, že výchova k překonávání předsudků vůči příslušníkům a skupinám odlišných etnik je běh na dlouhou trať. Stereotypní stanoviska jednotlivců ani společností se nezmění se do té doby, dokud nepochopí, že život skupin různých národností v jednom společenství není nic proti ničemu, ba právě naopak může prospívat lidské kreativě a vzájemnému porozumění (Sekot, 2006).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PEDAGOGICKÝ VÝZKUM

Pro ujasnění termínu výzkum zde uvádím výstižnou definici, skýtající širokou využitelnost v různých oblastech zkoumání: „Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují i vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky“ (Gavora, 2000, s. 11).

5.1 Stanovení výzkumného problému

Téma z oblasti stereotypního vnímání a etnických předsudků, vyskytujících se v naší společnosti, jsem zvolila na základě pozorování častého bagatelizování určitých etnických nebo národnostně odlišných skupin lidí členy naší majoritní společnosti. Mnohdy jsem měla možnost tuto skutečnost zaznamenat při běžné společenské komunikaci a vždy jsem byla velmi nepříjemně překvapena tímto „škatulkováním“ lidské populace na různá společenství, aniž by byly zohledňovány vlastnosti každého konkrétního jedince zvlášť. Přemýšlela jsem, v jaké míře je tento způsob smýšlení rozšířený mezi dospělými lidmi, kteří ovlivňují svými názory a postoji vztah dalších generací k etnickým a národnostním minoritám a zda jsou jejich postoje ovlivněny stupněm dosaženého vzdělání.

Při vymezení tématu pro svoji bakalářskou jsem nejdříve pracovala s odbornou literaturou z oblasti multikulturní výchovy, sociologie, interkulturní psychologie a příbuzných oborů, abych se lépe orientovala v problematice etnických předsudků, příčin jejich vzniku, působení na společenský život a možností jejich odstraňování. Při studiu jsem využila také informací z internetových zdrojů, souvisejících s tématem mé práce.

Oblast výzkumu, které se budu v následujících kapitolách praktické části věnovat, je orientována na intenzitu působení rozdílného stupně vzdělanosti dospělých jedinců české populace na existenci negativních postojů vůči odlišným minoritám žijícím v ČR. Výzkumný problém je přesně formulován pod názvem: **Vliv vzdělání na etnické předsudky.**

Cíle výzkumu: účelem zkoumání zvolené problematiky je objektivní odpověď na otázku:

Ovlivňuje stupeň dosaženého vzdělání míru etnických předsudků?

K hlavnímu cíli výzkumu připojím dvě otázky související s tématem:

- Existují rozdíly v postojích mužů a žen k etnickým odlišným jedincům a skupinám?
- Je stereotypní vnímání etnických odlišných osob a společenství závislé na věku členů majoritní společnosti?

5.2 Výzkumná metoda

Pro shromáždění potřebných informací jsem zvolila kvantitativní způsob výzkumu. Předností šetření pomocí dotazníku je získání poměrně velkého množství dat v relativně krátkém časovém úseku. Zpracovala jsem strukturovaný, anonymní dotazník s 18-ti srozumitelnými, uzavřenými a polootevřenými otázkami, na které odpovídal vybraný vzorek respondentů. Vzor dotazníku je součástí přílohy této práce.

Úvodní část dotazníku je zaměřena na pohlaví, věk a dosažený stupeň vzdělání dotazovaného. První otázka zjišťuje, jaké mají respondenti zkušenosti s osobami jiných etnik v zaměstnání. Ostatní otázky zkoumají postoje českého obyvatelstva vůči příslušníkům romského, ukrajinského a vietnamského etnika. Zjišťují názory dotazovaných na soužití s těmito třemi minoritami a vztah k jejich kultuře, vzdělanosti, schopnostem i produktům.

Zjištěné informace byly zpracovány v odpovídajícím programu, výsledné hodnoty výzkumu pak přeneseny do tabulek a grafů.

5.3 Výzkumný vzorek

Pro relevantní výsledky výzkumu jsem se snažila vyhledat a oslovit respondenty s různým stupněm vzdělání tak, aby nejen studijní obor, ale i jejich pracovní náplň odpovídala co nejodlišnějšímu zaměření. Pro splnění podmínek validity výzkumu v oblasti názorů na národnostní a etnické menšiny, panujících v naší společnosti, jsem se pokusila vyhledat také jedince různého věku. Stejný princip selekce jsem použila při výběru respondentů z hlediska pohlaví. Z celkového počtu 100 dotazovaných spadá 6 osob do kategorie se základním vzděláním, 31 osob je vyučeno, se středoškolským vzděláním je 40 osob a 23 osob má vysokoškolský stupeň vzdělání. Na dotazník odpovídalo 40 mužů a 60 žen, z hlediska věku 57 osob mladších 35 let a 43 starších 35 let.

6 VÝSLEDKY A INTERPRETACE ZÁVĚRŮ VÝZKUMU

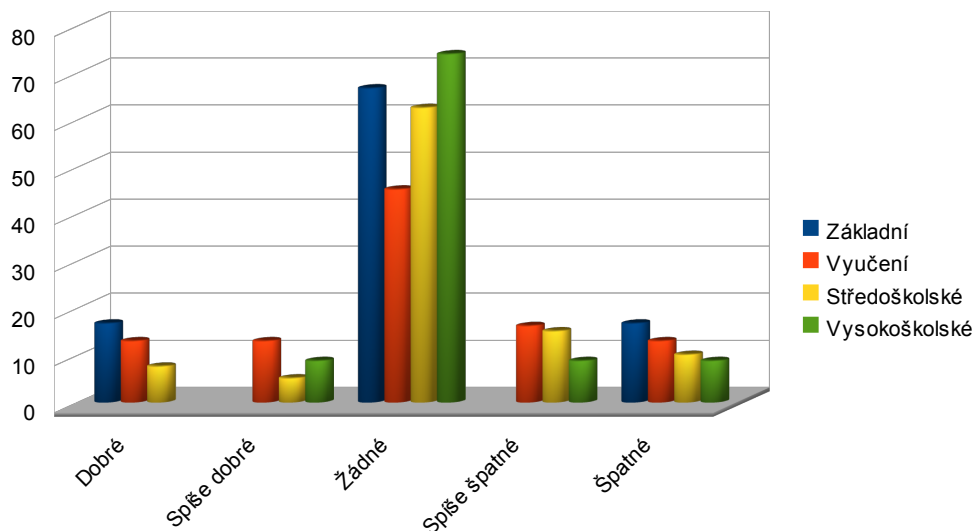
6.1 Výsledky výzkumu

V této kapitole uvádím podrobné výsledky výzkumu v podobě zpracovaných informací, zanesených do tabulek a grafů.

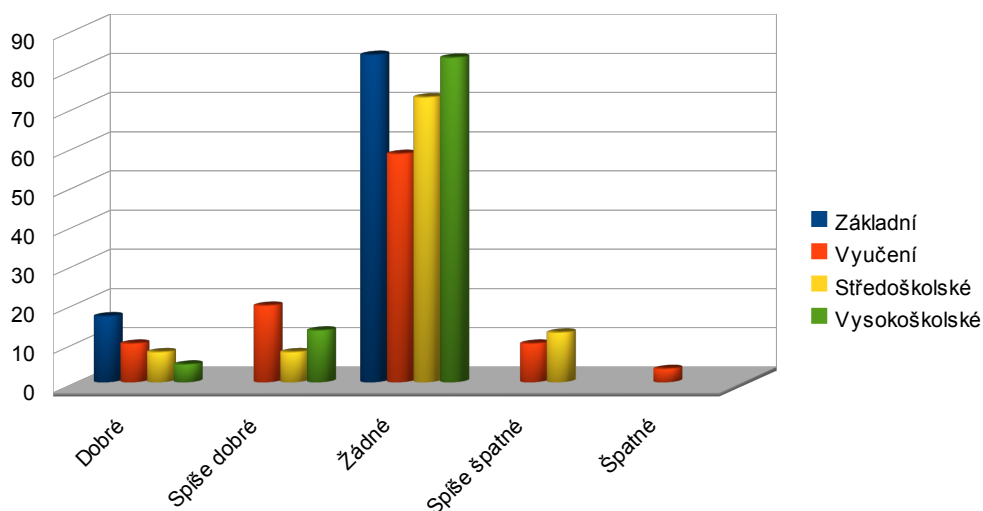
Číselné hodnoty v tabulkách znázorňují počet respondentů a jejich reakce na jednotlivé otázky dotazníku. Pro označení jednotlivých národností jsem použila zkratky: **R** - Romové, **U** - Ukrajinci, **V** – Vietnamci. Ke každé tabulce přísluší grafy, které za ní bezprostředně následují. Hodnoty, které jsou v nich zaneseny, představují postoje dotazovaných osob vůči romské, ukrajinské a vietnamské menšině v procentech.

Tabulka č. 1 Jaké máte zkušenosti se spolupracovníkem romské, ukrajinské nebo vietnamské národnosti?

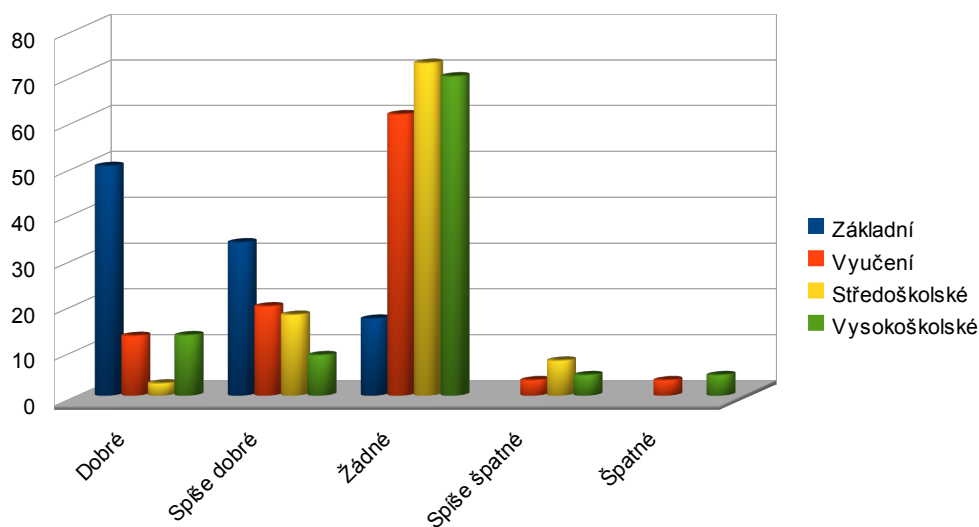
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Dobré	1	1	3	4	3	4	3	3	1	0	1	3	8	8	11
Spíše dobré	0	0	2	4	6	6	2	3	7	2	3	2	8	12	17
Žádné	4	5	1	14	18	19	25	29	29	17	19	16	60	71	65
Spíše špatné	0	0	0	5	3	1	6	5	3	2	0	1	13	8	5
Špatné	1	0	0	4	1	1	4	0	0	2	0	1	11	1	2

Graf č. 1 Zkušenosti respondentů s Romy v pracovním prostředí

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že velká většina respondentů všech kategorií dosaženého stupně vzdělání nemá žádné zkušenosti s osobami jiných národností na pracovišti. Z těch, kteří zaznamenali negativní zkušenost s Romy, je 17% osob se základním vzděláním, 13% s vyučením, 10% tvoří středoškoláci a 9% vysokoškoláci.

Graf č. 2 Zkušenosti respondentů s Ukrajinci v pracovním prostředí

Pokud jde o kontakt příslušníků české většiny se členy ukrajinské menšiny v zaměstnání, opět se setkáváme s nejvyšším počtem nulových zkušeností. Zápornou zkušenost zaznamenala pouze 3% vyučených osob.

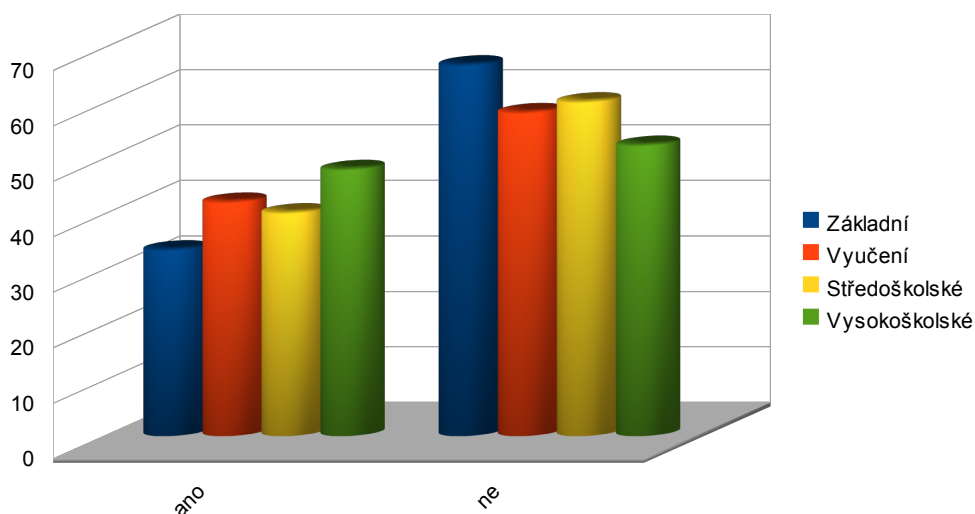
Graf č. 3 Zkušenosti respondentů s Vietnamci v pracovním prostředí

Podle výsledků šetření nemá ani s Vietnamci většina českých občanů v pracovním prostředí žádné zkušenosti. Výrazný rozdíl se však projevil u 50% osob se základním vzděláním, kteří kontakt s vietnamskými občany v pracovním procesu posoudili příznivě. Negativní zážitek zaznamenala 4% vysokoškoláků a 3% vyučených respondentů.

Tabulka č. 2 Přijal byste zaměstnání, ve kterém by byl Vaším nadřízeným Rom, Ukrajinec nebo Vietnamec?

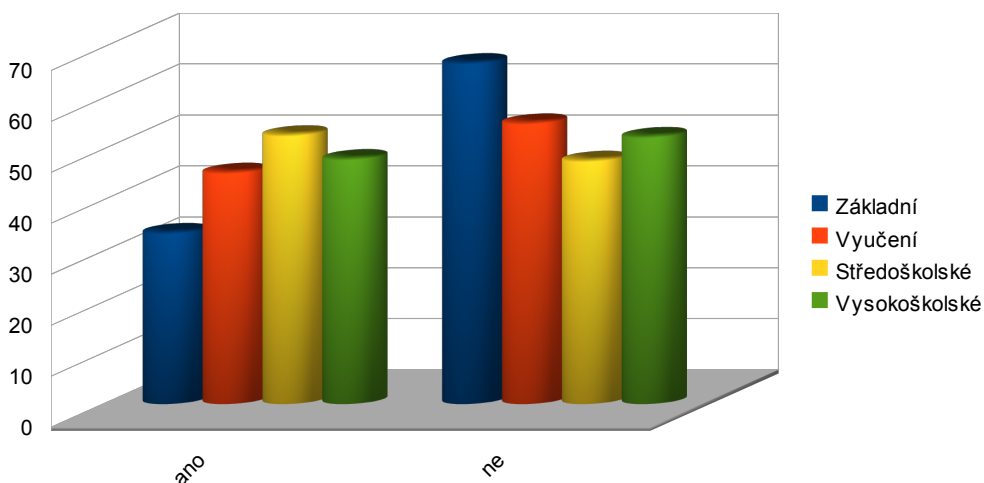
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Ano	2	2	3	13	14	15	16	21	20	11	11	11	42	48	49
Ne	4	4	3	18	17	16	24	19	20	12	12	12	58	52	51

Graf č. 4 Znázorněný poměr mezi lidmi, ochotnými nebo neochotnými pracovat pod vedením příslušníka romské národnosti

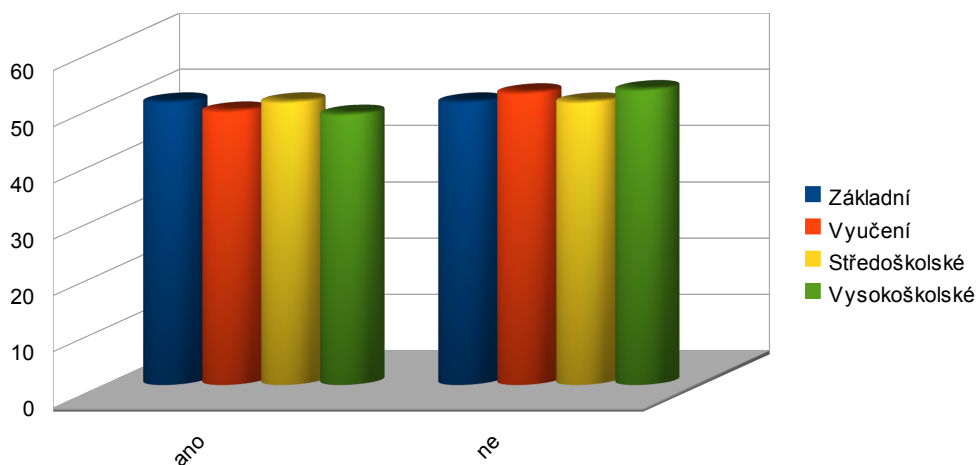
Většina dotazovaných by nepřijala zaměstnání s jedincem romského původu na vedoucí pozici. O takové pracovní místo by neprojevil zájem 67% osob se základním vzděláním s následujícími 60% středoškoláků, 58% vyučených jedinců a 52% vysokoškoláků.

Graf č. 5 Znázorněný poměr mezi lidmi, ochotnými nebo neochotnými pracovat pod vedením příslušníka ukrajinské národnosti

Zaměstnání pod vedením příslušníka ukrajinské národnosti by odmítlo 67% osob se základním vzděláním, 55% vyučených respondentů, 52% vysokoškoláků a 48% respondentů se středoškolským stupněm vzdělání.

Graf č. 6 Znárodný poměr mezi lidmi, ochotnými nebo neochotnými pracovat pod vedením příslušníka vietnamské národnosti

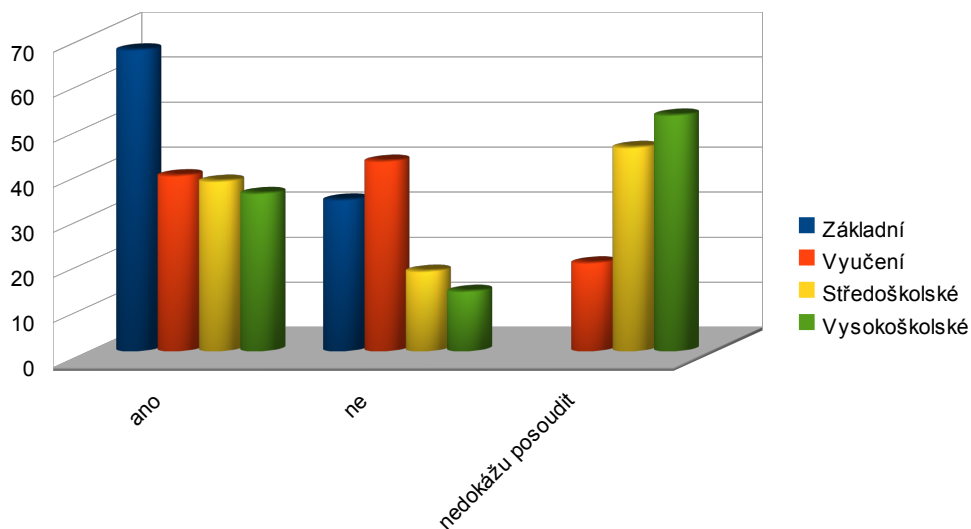

Nejpříznivější postoj dotazovaných se projevil ke členům vietnamské menšiny. Pracovním poměr, ve kterém by byl nadřízeným jedinec vietnamského původu, by však raději nenavázalo 52% vysokoškoláků a 52% dotazovaných s vyučením, 50% lidí se základním vzděláním a 50% středoškoláků.

Tabulka č. 3 Bylo by Vám nepříjemné, kdyby byl Vaším sousedem Rom, Ukrajinec nebo Vietnamec?

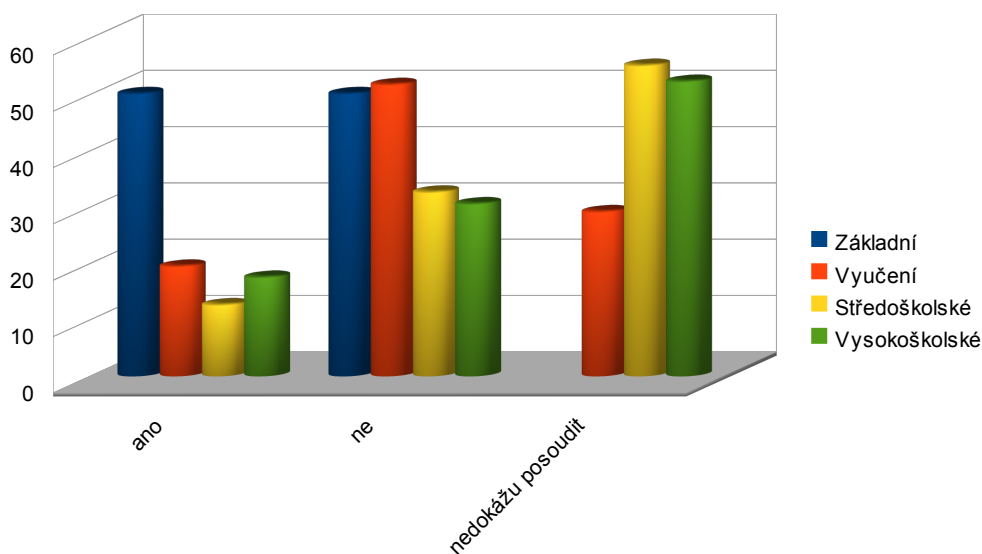
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Národnost															
Ano	4	3	1	12	6	4	15	5	2	8	4	3	39	18	10
Ne	2	3	5	13	16	17	7	13	19	3	7	9	25	39	50
Nevím	0	0	0	6	9	10	18	22	19	12	12	11	36	43	40

Graf. č. 7 Vyjádření dotazovaných, zda by pro ně bylo nepříjemné sousedské soužití s Romy

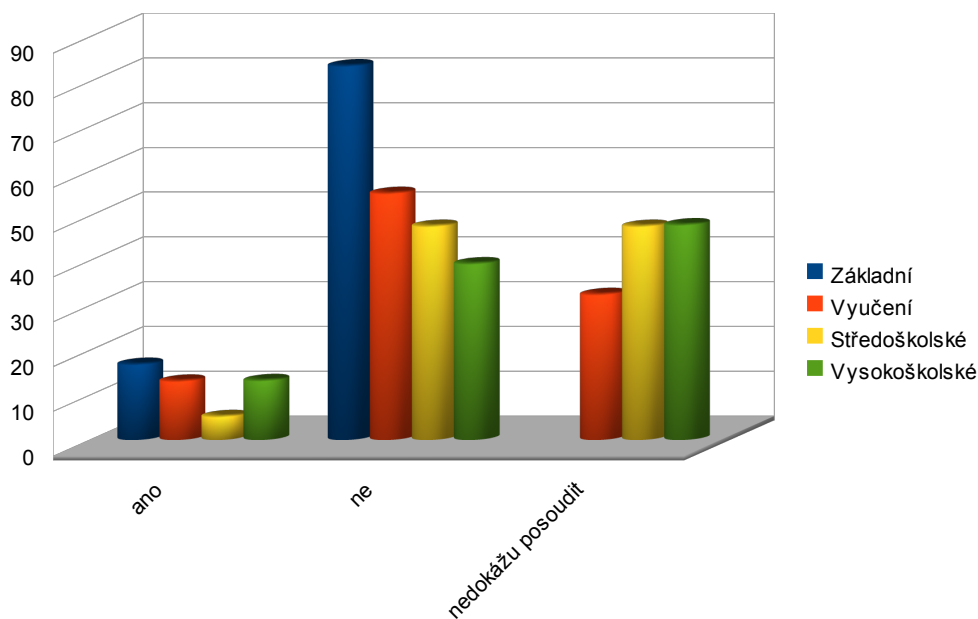
Soužití s příslušníkem romské etnické skupiny v sousedství by považovalo za nepříjemné 67% osob se základním vzděláním, 39% vyučených, 38% dotazovaných středoškoláků a 35% vysokoškoláků.

Graf. č. 8 Vyjádření dotazovaných, zda by pro ně bylo nepříjemné sousedské soužití s Ukrajinci

Sousedská přítomnost Ukrajinců se jeví jako obtížná 50% jedinců, kteří dosáhli základního stupně vzdělání, 19% vyučených osob, 17% vysokoškoláků a 13% respondentů se středoškolským vzděláním.

Graf. č. 9 Vyjádření dotazovaných, zda by pro ně bylo nepříjemné sousedské soužití s Vietnamci

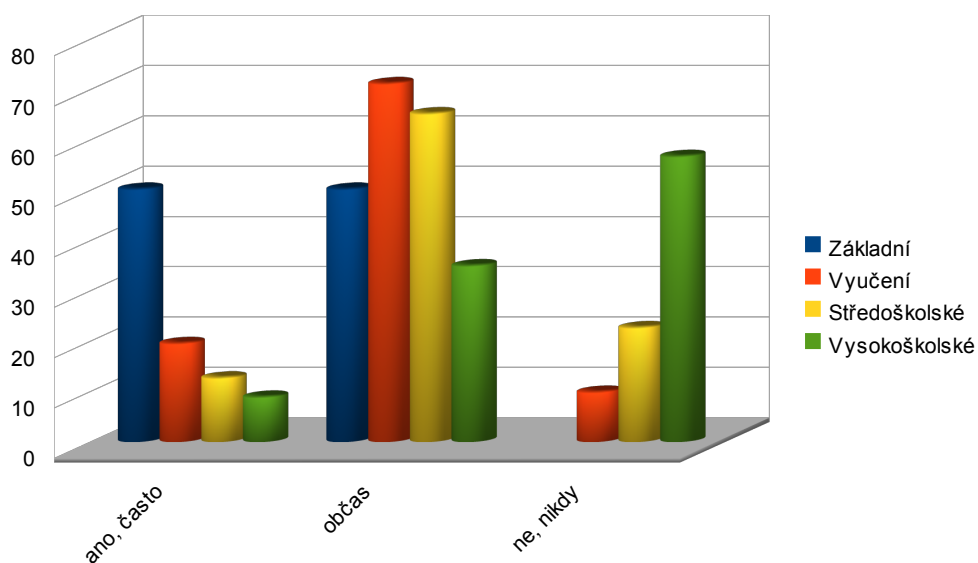
Občané české většiny považují za nejméně nepříjemné sousedské soužití s Vietnamci, přesto se záporně vyjádřilo 17% jedinců se základním stupněm vzdělání, 13% vyučených osob, 13% vysokoškoláků a pouze 5% dotazovaných středoškoláků.

Údaje, zanesené do následujících dvou tabulek a k nim náležejících grafů, vypovídají o zájmu českých občanů o výsledky Vietnamci nejčastěji provozovaných pracovních činností v ČR.

Tabulka č. 4 Nakupujete u vietnamských prodavačů?

Vzdělání	Základní	Vyučení	Středoškolské	Vysokoškolské	Celkem
Ano, často	3	6	5	2	16
Občas	3	22	26	8	59
Ne, nikdy	0	3	9	13	25

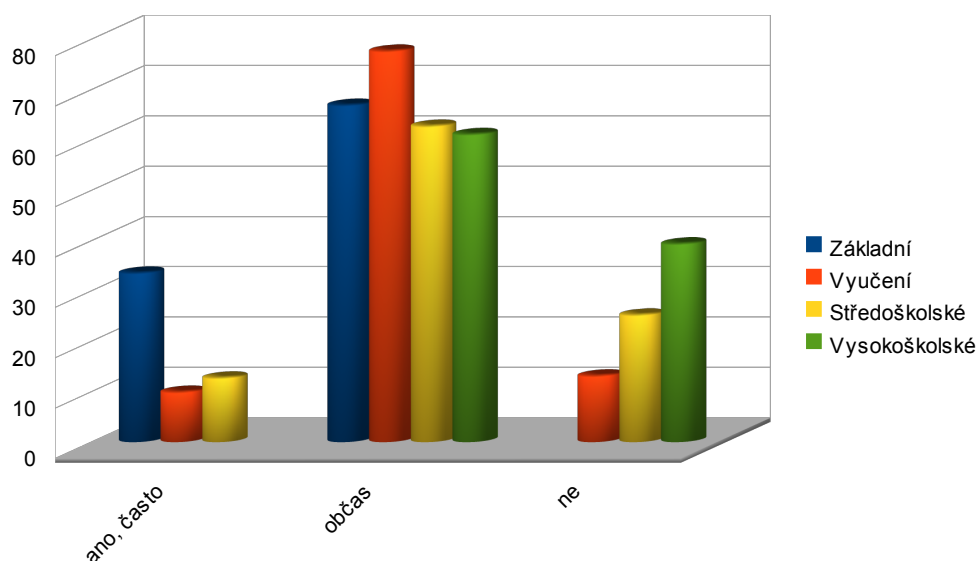
Graf č. 10 Četnost nákupů zboží nabízeného ve vietnamských prodejnách českými občany

Nakupování ve vietnamských provozovnách označila většina respondentů jako občasné. Nikdy nenakupuje ve vietnamských stáncích a prodejnách 57% vysokoškoláků, 23% osob s dokončenou střední školou a 10% vyučených osob.

Tabulka č. 5 Stravujete se ve vietnamských jídelnách?

Vzdělání	Základní	Vyučení	Středoškolské	Vysokoškolské	Celkem
Ano, často	2	3	5	0	10
Občas	4	24	25	14	67
Ne, nikdy	0	4	10	9	23

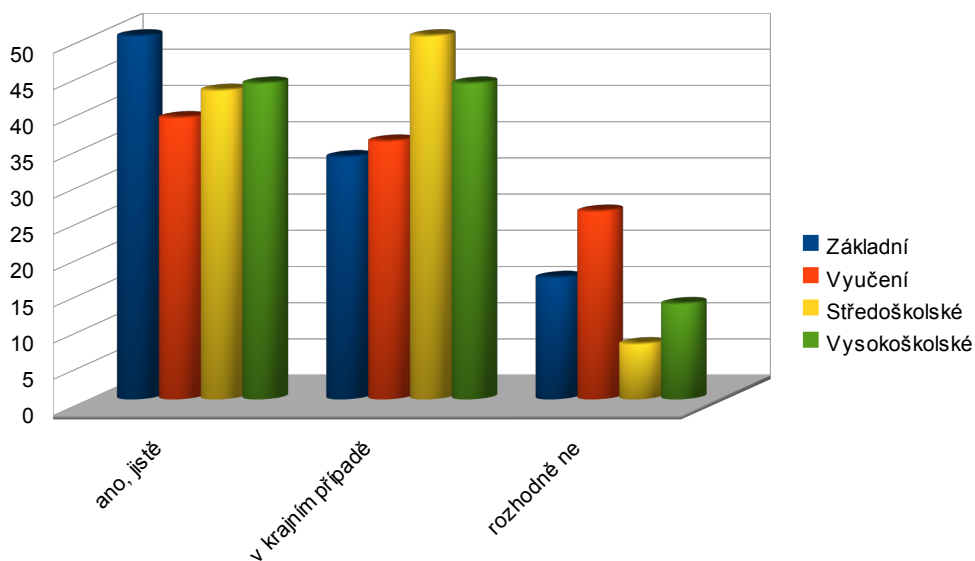
Graf č. 11 Četnost návštěvnosti vietnamských jídelen českými občany

Nejmenší četnost v konzumaci pokrmů připravovaných ve vietnamských jídelnách se projevila u 39% vysokoškoláků před 25% středoškoláků a 13% vyučených respondentů.

Tabulka č. 6 Přivítal/a byste v nouzi pomoc od příslušníka romské, ukrajinské nebo vietnamské národnosti?

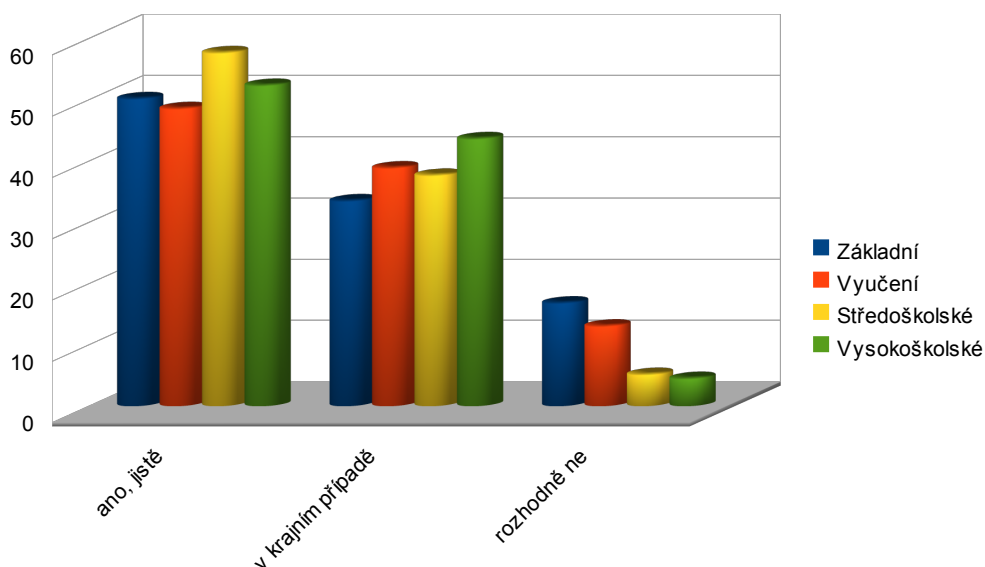
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Ano	3	3	4	12	15	15	17	23	24	10	12	11	42	53	54
V krajním případě	2	2	2	11	12	12	20	15	14	10	10	11	43	39	39
Ne	1	1	0	8	4	4	3	2	2	3	1	1	15	8	7

Graf č. 12 Postoj členů české majority k přijetí pomoci od příslušníka romské populace

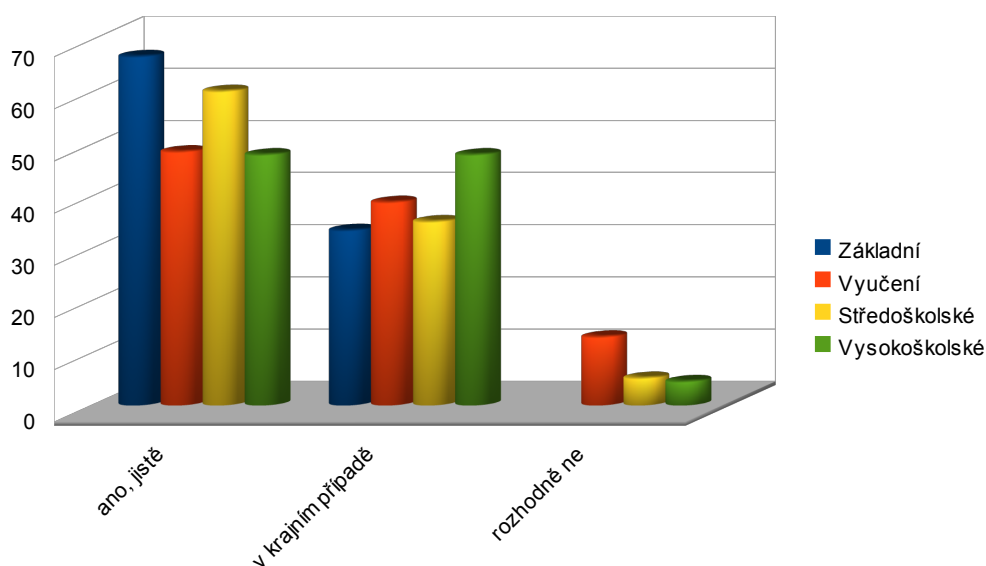
Pomoc od příslušníka romského etnika by vůbec nepřijalo 26% vyučených jedinců, 17% osob se základním vzděláním, 13% vysokoškoláků a 8% středoškoláků, kteří by se ocitli v krizové situaci. Jen v krajním případě by nabízené poskytnutí pomoci akceptovalo 50% dotazovaných se středoškolským vzděláním, 43% osob s vysokoškolským stupněm vzdělání, 35% vyučených osob a 33% absolventů základní školy.

Graf č. 13 Postoj členů české majority k přijetí pomoci od příslušníka ukrajinské populace

Větší důvěru pocítují občané ČR k osobám ukrajinského původu, pomoc by však neuvítalo 17% dotazovaných s ukončeným základním vzděláním, 13% vyučených osob, 5% středoškoláků a 4% jedinců s vysokoškolským vzděláním. Pomoci by pouze v mezní situaci využilo 43% vysokoškoláků, 39% vyučených, 38% středoškolsky vzdělaných osob a 33% lidí s dokončenou základní školou.

Graf č. 14 Postoj členů české majority k přijetí pomoci od příslušníka vietnamské populace

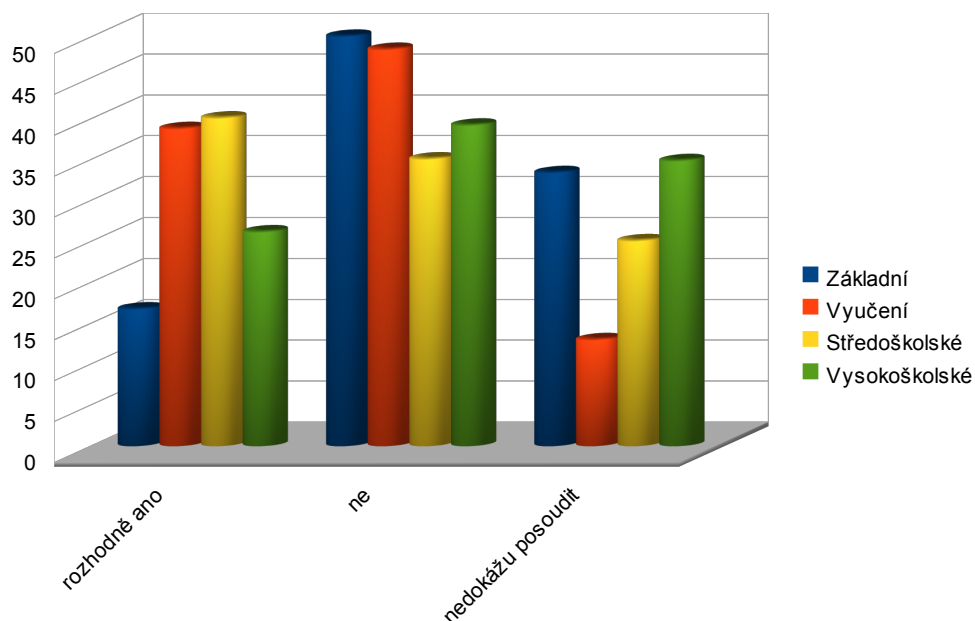

Největší přízní se v české společnosti těší Vietnamci, kteří by však při nabízené pomoci českým občanům neuspěli v 13% u vyučených osob, v 5% u středoškoláků a ve 4% u respondentů s vysokoškolským vzděláním.

Tabulka č. 7 Byl/a byste raději, kdyby v České republice nežili žádní Romové, Ukrajinci a Vietnamci?

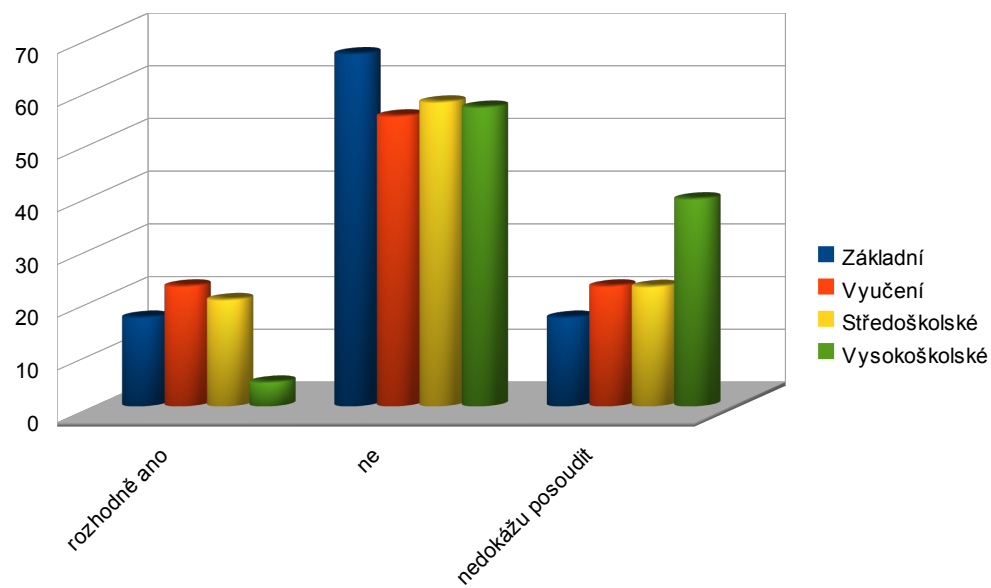
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Ano	1	1	1	12	7	7	16	8	4	6	1	1	35	17	13
Ne	3	4	4	15	17	20	14	23	27	9	13	14	41	57	65
Nedokážu posoudit	2	1	1	4	7	4	10	9	9	8	9	8	24	26	22

Graf č. 15 Stanovisko dotazovaných k otázce, zda by byl nulový výskyt Romů v ČR výhodnější pro českou společnost

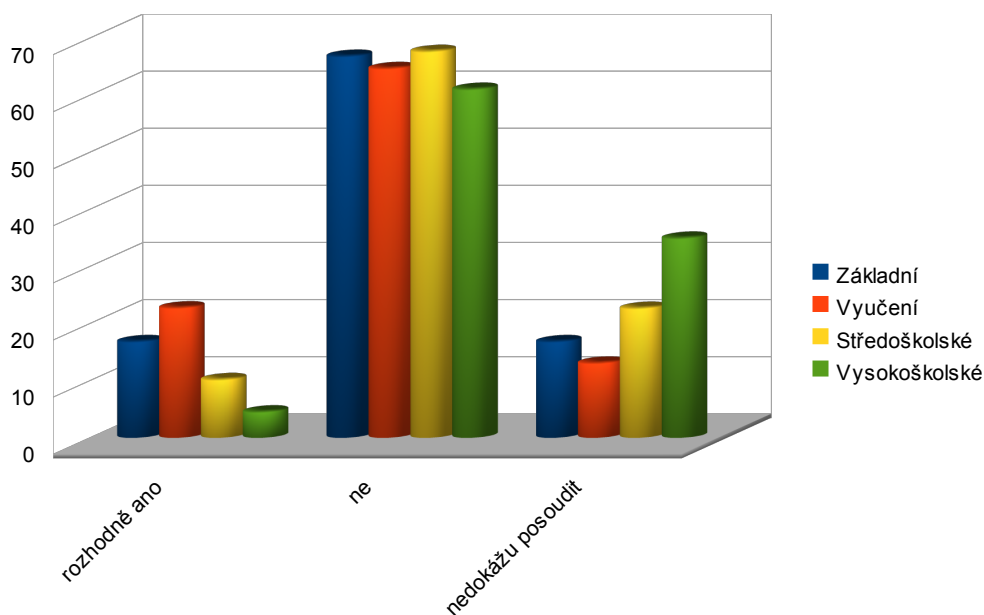
Se společností bez přítomnosti příslušníků romského etnika by bylo spokojeno 40% středoškoláků, 39% vyučených respondentů, 26% vysokoškoláků a 17% osob se základním vzděláním.

Graf č. 16 Stanovisko dotazovaných k otázce, zda by byl nulový výskyt Ukrajinců v ČR výhodnější pro českou společnost

Pozitivní názor na společnost, ve které by se nevyskytovali žádní Ukrajinci, sdílí 23% vyučených jedinců, 20% středoškoláků, 17% dotazovaných se základním vzděláním a 4% vysokoškoláků.

Graf č. 17 Stanovisko dotazovaných k otázce, zda by byl nulový výskyt Vietnamců v ČR výhodnější pro českou společnost

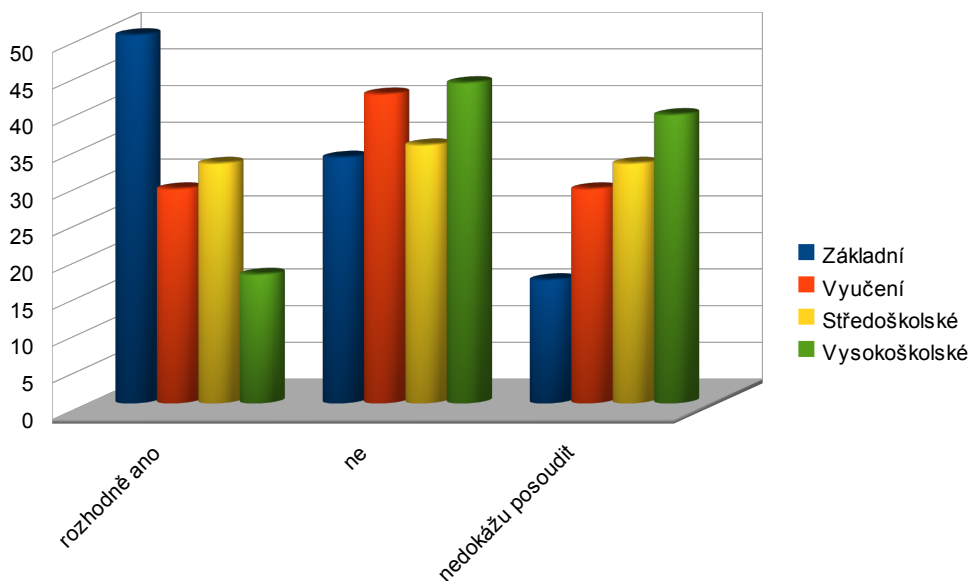

Společensví, ve kterém by nežili žádní Vietnamci by uvítalo 23% vyučených osob, 17% dotazovaných se základním vzděláním, 10% středoškoláků a 4% jedinců s vysokoškolským vzděláním.

Tabulka č. 8 Bylo by Vám nepříjemné, kdyby si Vaše děti hrály s dětmi příslušníků romské, ukrajinské nebo vietnamské populace?

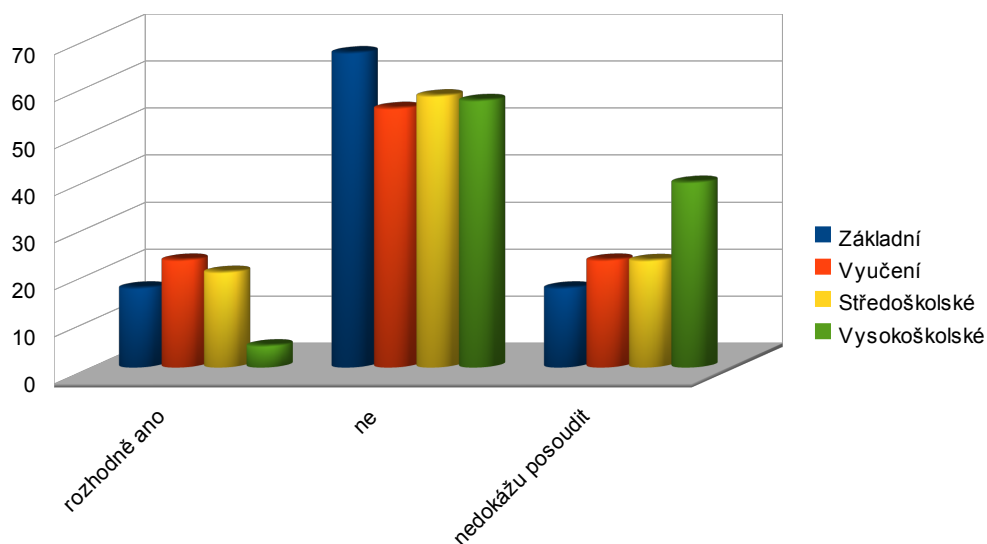
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Ano	3	2	1	9	5	2	13	4	4	4	2	0	29	13	7
Ne	2	3	5	13	20	20	14	19	24	10	13	12	39	55	61
Nedokážu posoudit	1	1	0	9	6	9	13	17	12	9	8	11	32	32	32

Graf č. 18 Vyjádření respondentů k otázce, zda považují za nevhodný společenský kontakt jejich dětí s dětmi romského etnika

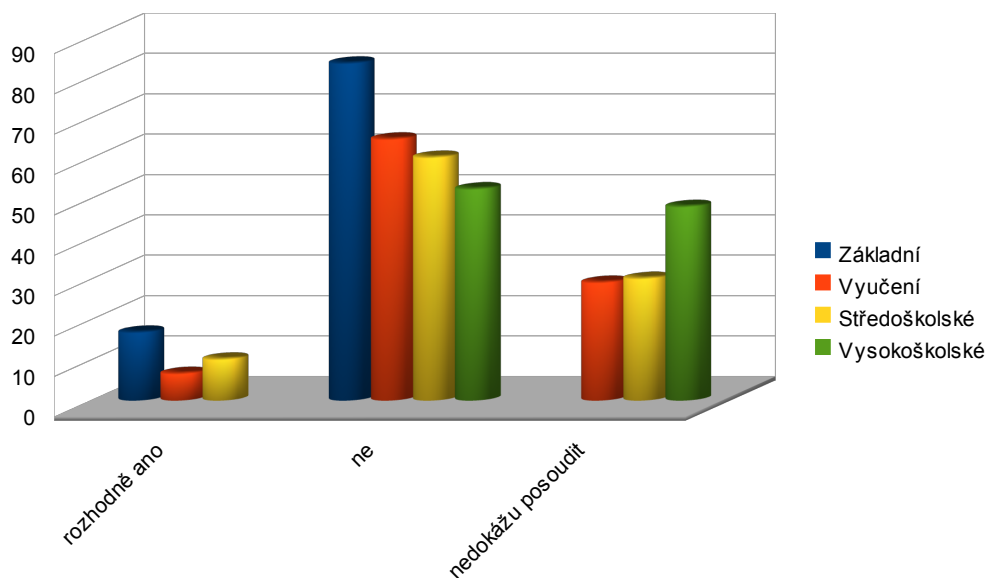
Nesouhlasně se ke společenskému kontaktu českých dětí s dětmi romského původu vyjádřilo 50% osob se základním vzděláním, 33% středoškoláků, 29% vyučených respondentů a 17% vysokoškoláků.

Graf č. 19 Vyjádření respondentů k otázce, zda považují za nevhodný společenský kontakt jejich dětí s dětmi ukrajinské národnosti

Negativního vlivu ukrajinských dětí na děti naší majoritní společnosti se obává 33% lidí se základním stupněm vzdělání, 16% vyučených osob, 10% středoškoláků a 9% vysokoškolsky vzdělaných respondentů.

Graf č. 20 Vyjádření respondentů k otázce, zda považují za nevhodný společenský kontakt jejich dětí s dětmi vietnamského etnika

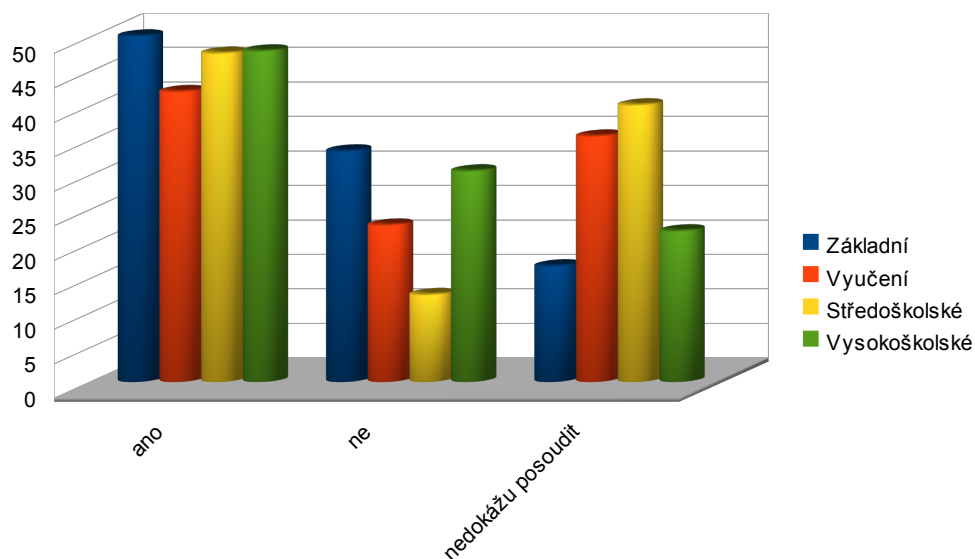

Záporného působení vietnamských dětí se obává 17% osob se základním vzděláním, 10% středoškoláků a 6% vyučených jedinců.

Tabulka č. 9 Souhlasíte se smíšenými sňatky mezi Romy, Ukrajinci, Vietnamci a ostatními občany ČR?

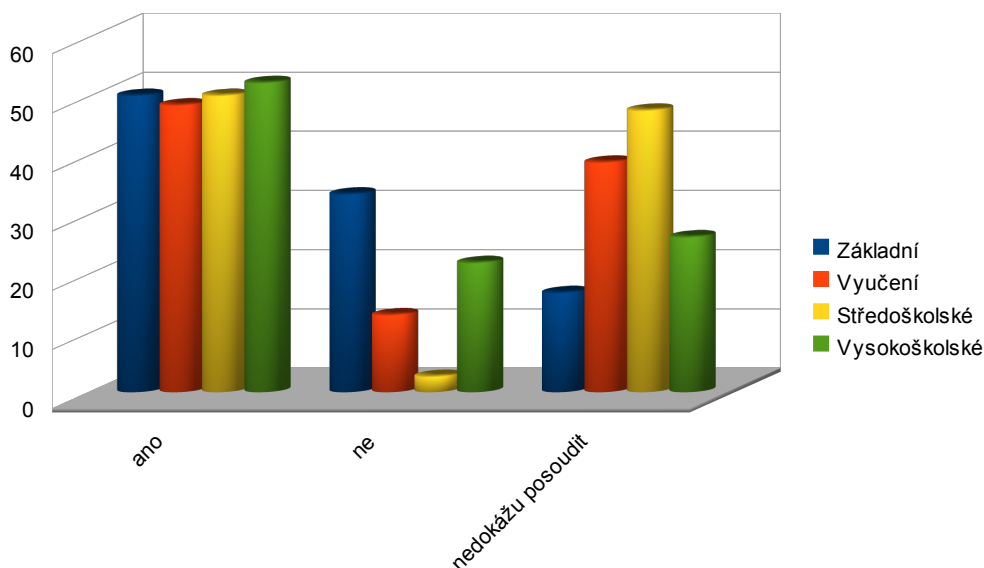
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Ano	3	3	3	13	15	14	19	20	20	11	12	12	46	50	49
Ne	2	2	2	7	4	5	5	1	1	7	5	4	21	12	12
Nedokážu posoudit	1	1	1	11	12	12	16	19	19	5	6	7	33	38	39

Graf č. 21 Souhlasné a nesouhlasné názory dotazovaných na sňatky mezi českou a romskou populací

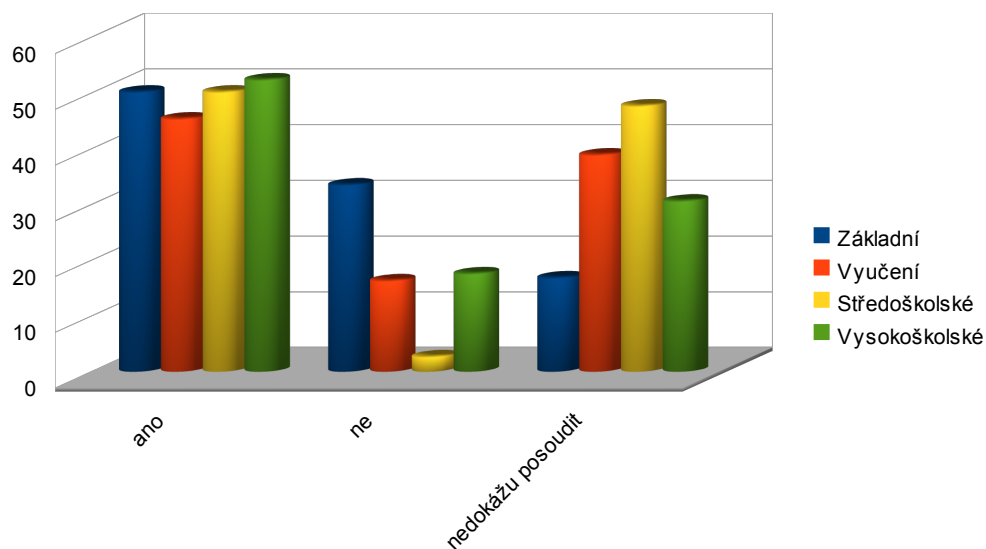
Smíšené sňatky mezi osobami české národnosti a jedinci romského původu nepodporuje 33% lidí se základním vzděláním, 30% vysokoškoláků, 23% vyučených a 13% respondentů se středoškolským stupněm dosaženého vzdělání.

Graf č. 22 Souhlasné a nesouhlasné názory dotazovaných na sňatky mezi českou a ukrajinskou populací

S manželstvími uzavřenými mezi Čechy a Ukrajinci nesouhlasí 33% dotazovaných se základním vzděláním, 22% vysokoškoláků, 13% vyučených osob a 3% středoškoláků.

Graf č. 23 Souhlasné a nesouhlasné názory dotazovaných na sňatky mezi českou a vietnamskou populací

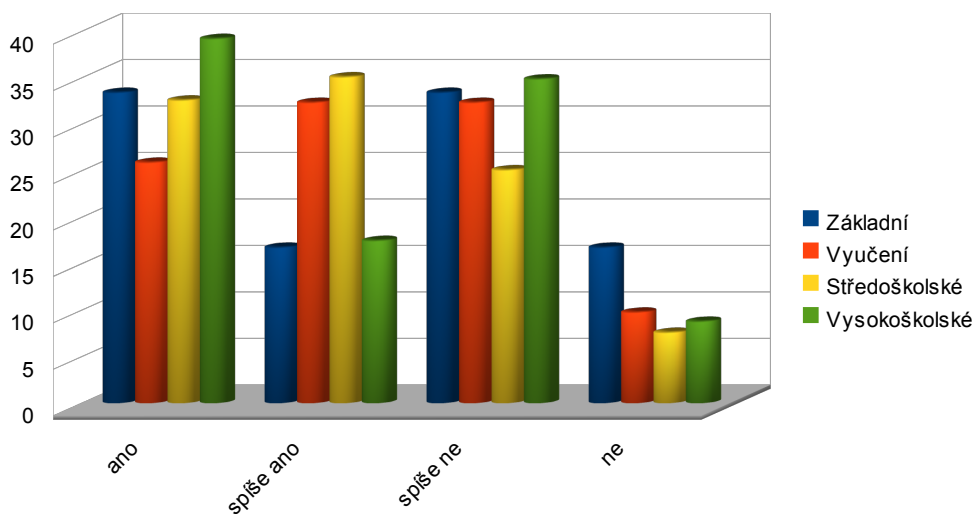

Záporné stanovisko k smíšeným sňatkům mezi českými občany a Vietnamci se projevilo u 33% osob s ukončeným základním vzděláním, 17%, vysokoškoláků, 16% vyučených jedinců a 3% středoškoláků.

Tabulka č. 10 Pokud byste se stal svědkem sporu, ve kterém by byl v právu příslušník jiného etnika, zastal byste se Roma, Ukrajince nebo Vietnamce?

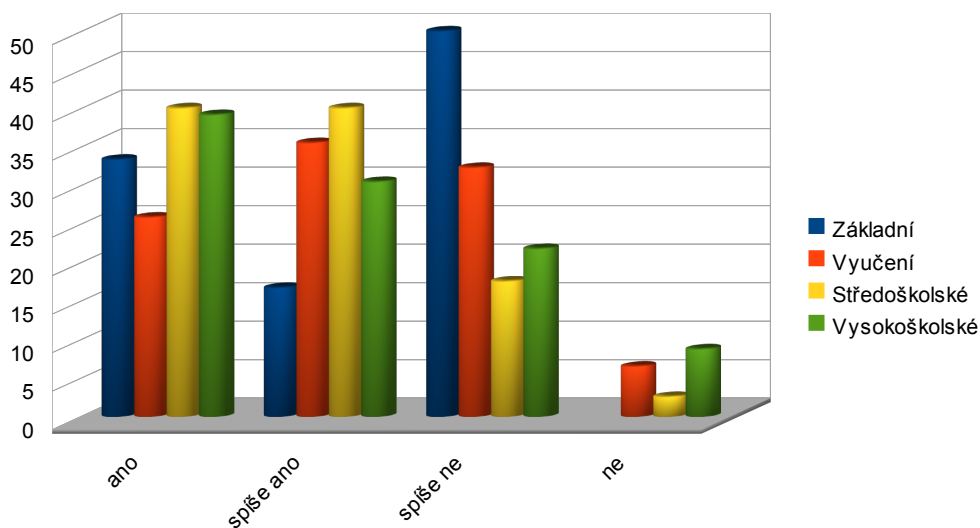
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Ano	2	2	3	8	8	9	13	16	15	9	9	9	32	35	36
Spíše ano	1	1	1	10	11	11	14	16	18	4	7	7	29	35	37
Spíše ne	2	3	2	10	10	9	10	7	6	8	5	5	30	25	22
Rozhodně ne	1	0	0	3	2	2	3	1	1	2	2	2	9	5	5

Graf č. 24 Projev odvahy a ochoty občanů české majoritní společnosti spravedlivě zakročit ve prospěch jedince romské národnosti

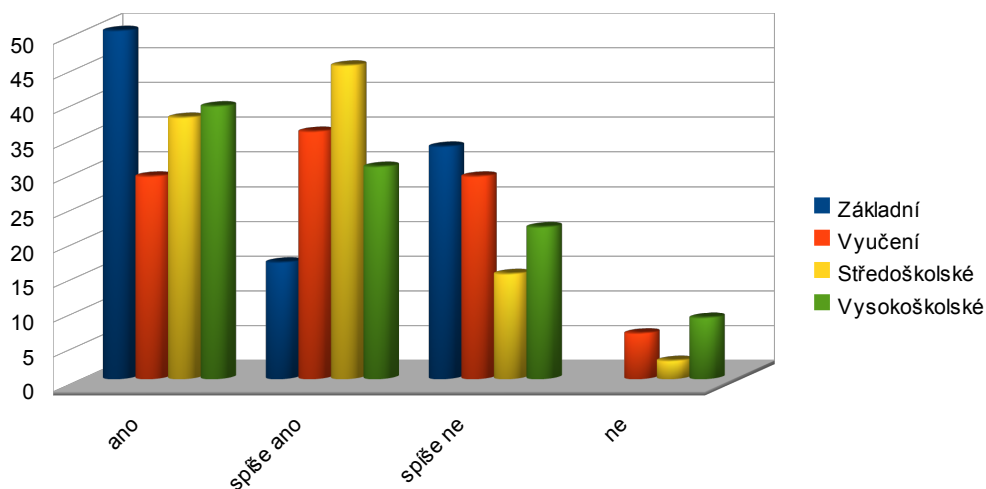
Příslušníka romské populace, který by se ocitl ve sporu a byl v právu, by se nezastalo 17% občanů majoritní společnosti se základním vzděláním, 10% vyučených respondentů, 9% vysokoškoláků a 8% osob se středoškolským vzděláním.

Graf č. 25 Projev odvahy a ochoty občanů české majoritní společnosti spravedlivě zakročit ve prospěch jedince ukrajinské národnosti

V oprávněném sporu by Ukrajince nepodpořilo 9% vysokoškolsky vzdělaných respondentů, 6% vyučených osob a 3% středoškoláků.

Graf č. 26 Projev odvahy a ochoty občanů majoritní společnosti spravedlivě zakročit ve prospěch jedince vietnamské národnosti

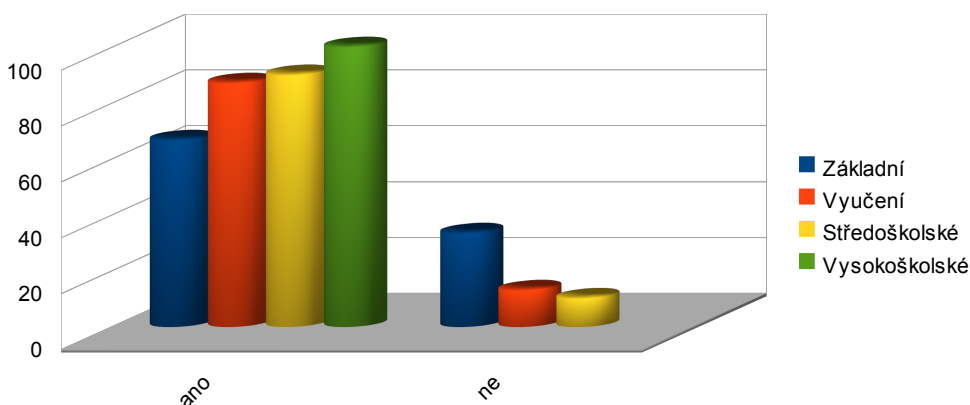

Neochotu zastat se ve sporu Vietnamce vyjádřilo 9% vysokoškoláků, 6% dotazovaných jedinců s vyučením a 3% středoškoláků.

Tabulka č. 11 Souhlasíte s tím, aby studovali na českých vysokých školách příslušníci romské, ukrajinské nebo vietnamské národnosti?

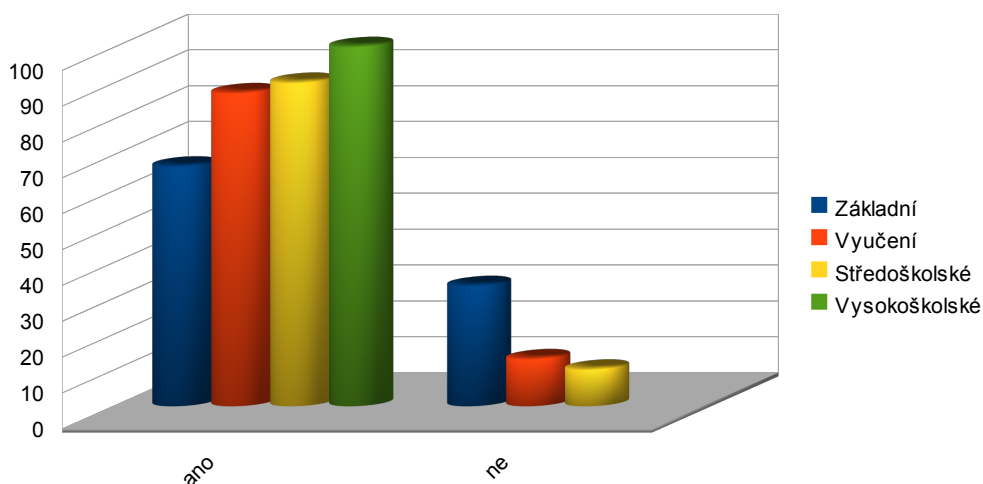
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Ano	4	4	5	27	27	28	36	36	38	23	23	23	90	90	94
Ne	2	2	1	4	4	3	4	4	2	0	0	0	10	10	6

Graf č. 27 Stanovisko respondentů k umožnění vzdělávání jedincům romské národnosti na českých vysokých školách

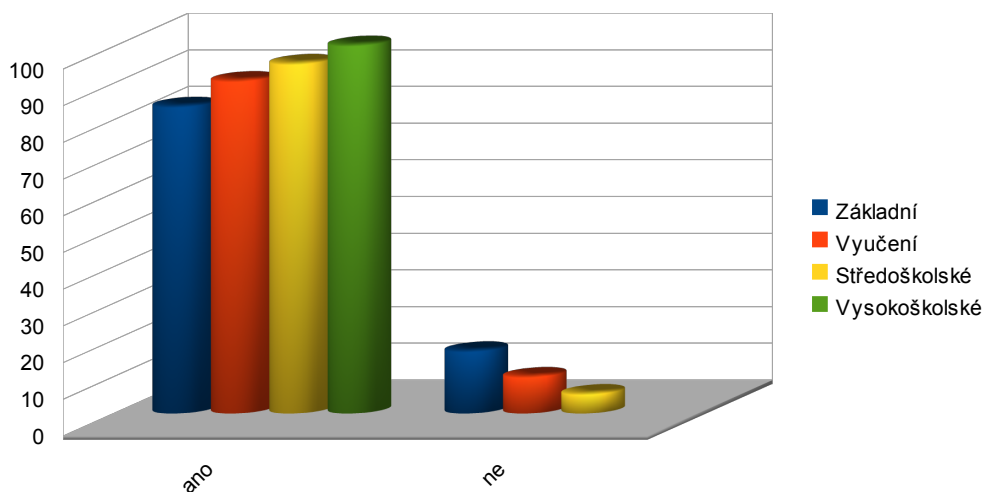
Nesouhlas se studiem Romů na českých vysokých školách vyslovilo 33% jedinců se základním stupněm dosaženého vzdělání, 13% vyučených a 10% středoškoláků.

Graf č. 28 Stanovisko respondentů k umožnění vzdělávání jedincům ukrajinské národnosti na českých vysokých školách

Záporný postoj k vysokoškolskému vzdělávání Ukrajinců v naší zemi se vyskytuje u 33% lidí se základním vzděláním, 13% vyučených respondentů a 10% středoškolsky vzdělaných jedinců.

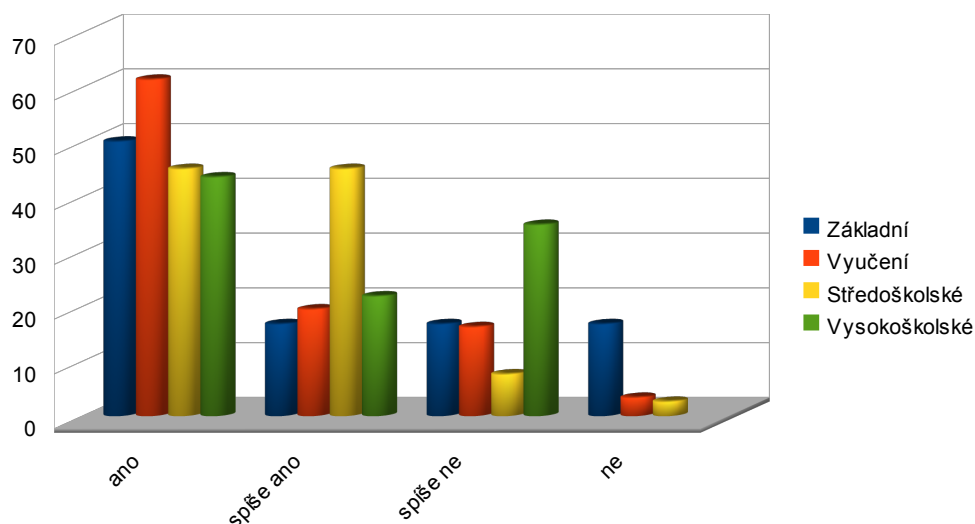
Graf č. 29 Stanovisko respondentů k umožnění vzdělávání jedincům vietnamské národnosti na českých vysokých školách

Vzdělávání Vietnamců na našich vysokých školách odmítá 17% jedinců se základním stupněm vzdělání, 10% vyučených osob a 5% středoškoláků.

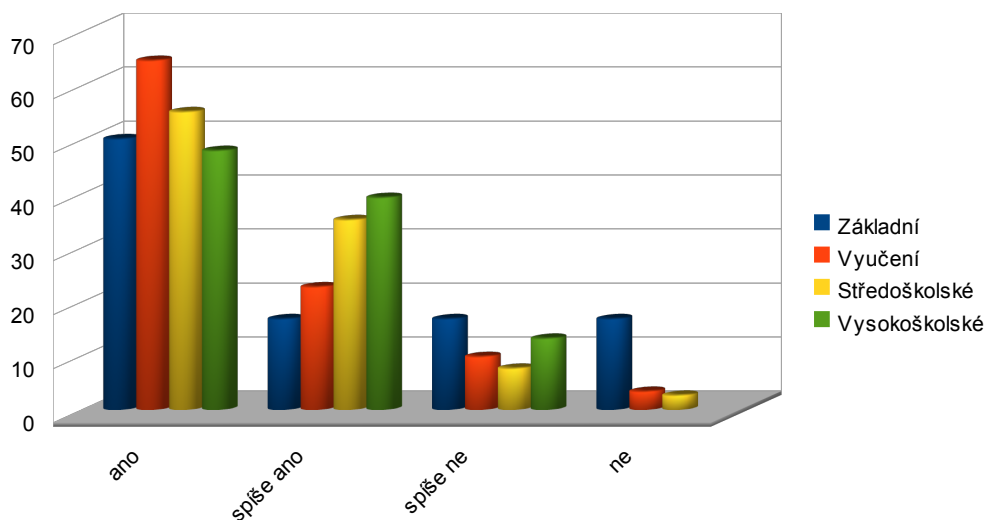
Tabulka č. 12 Poskytl/a byste v případě potřeby první pomoc Romovi, Ukrajinci nebo Vietnamci?

Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Ano	3	3	3	19	20	20	18	22	21	10	11	10	50	56	54
Spíše ano	1	1	2	6	7	7	18	14	16	5	9	10	30	31	35
Spíše ne	1	1	1	5	3	3	3	3	2	8	3	3	17	10	9
Ne	1	1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0	3	3	2

Graf č. 30 Ochota členů majoritní společnosti pomoci jedincům romské národnosti v krizové situaci

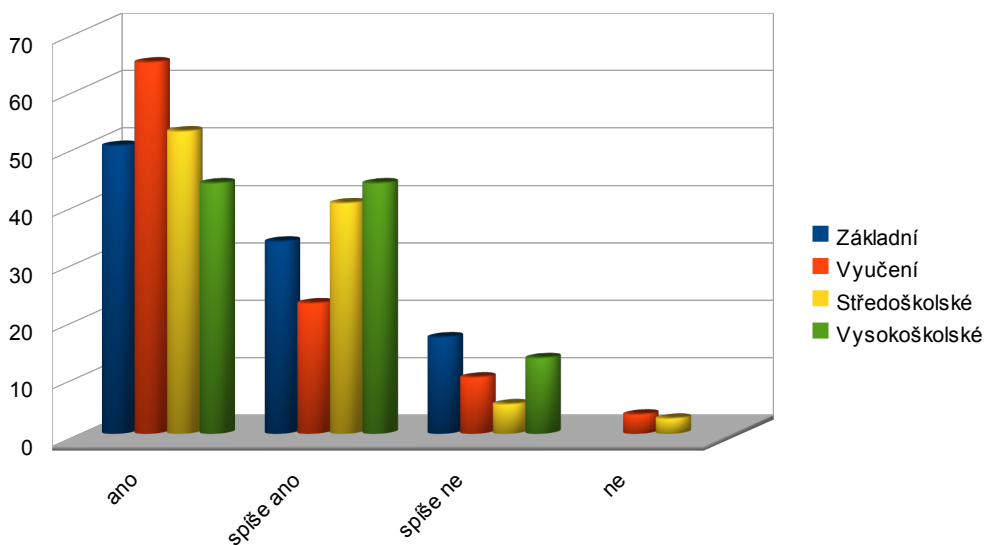
Alarmující je míra existence negativních postojů v naší většinové společnosti k první pomoci příslušníkům minorit v nouzi. Romovi by v případě potřeby neposkytlo první pomoc 17% respondentů se základním vzděláním, 3% osob s vyučením a 3% středoškoláků. Útočiště v nouzi by mu pak spíše nenabídlo 17% absolventů základní školy, 13% vysokoškoláků, 10% vyučených jedinců a 8% dotazovaných se středním stupněm vzdělání.

Graf č. 31 Ochota členů majoritní společnosti pomoci jedincům ukrajinské národnosti v krizové situaci

Ukrajinci by odmítlo poskytnout pomoc 17% dotazovaných se základním stupněm vzdělání, 3% vyučených jedinců, 3% osob se středoškolským vzděláním a spíše odmítlo 17% jedinců s ukončeným základním vzděláním, 13% vysokoškoláků, 10% respondentů s vyučením a 8% středoškoláků.

Graf č. 32 Ochota členů majoritní společnosti pomoci jedincům vietnamské národnosti v krizové situaci

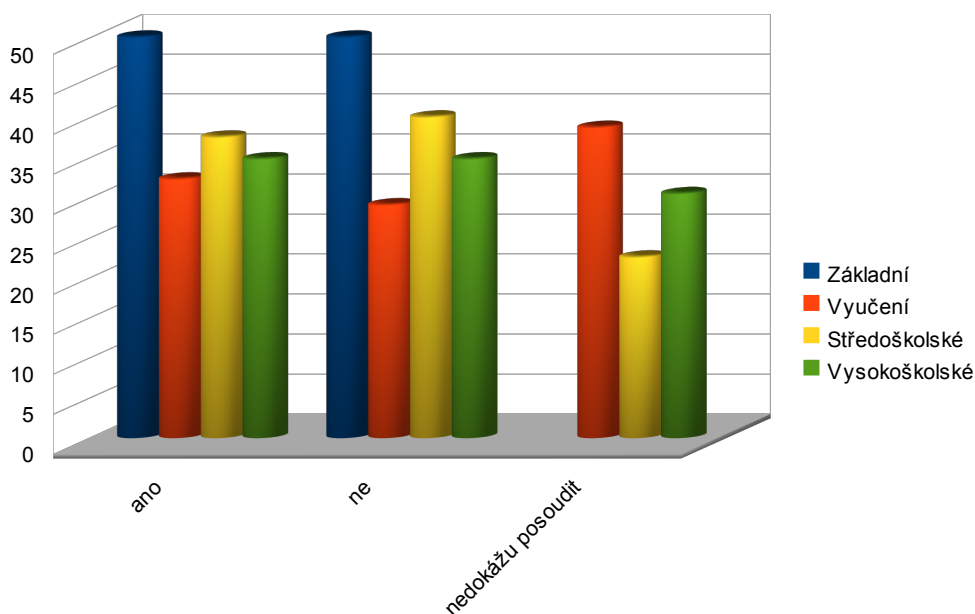

Vietnamci by nepřispěchala na pomoc 3% vyučených a 3% středoškolsky vzdělaných respondentů.

Tabulka č. 13 Myslíte si, že jsou příslušníci jiných etnik na stejné úrovni ve schopnosti vzdělávat se jako ostatní občané ČR?

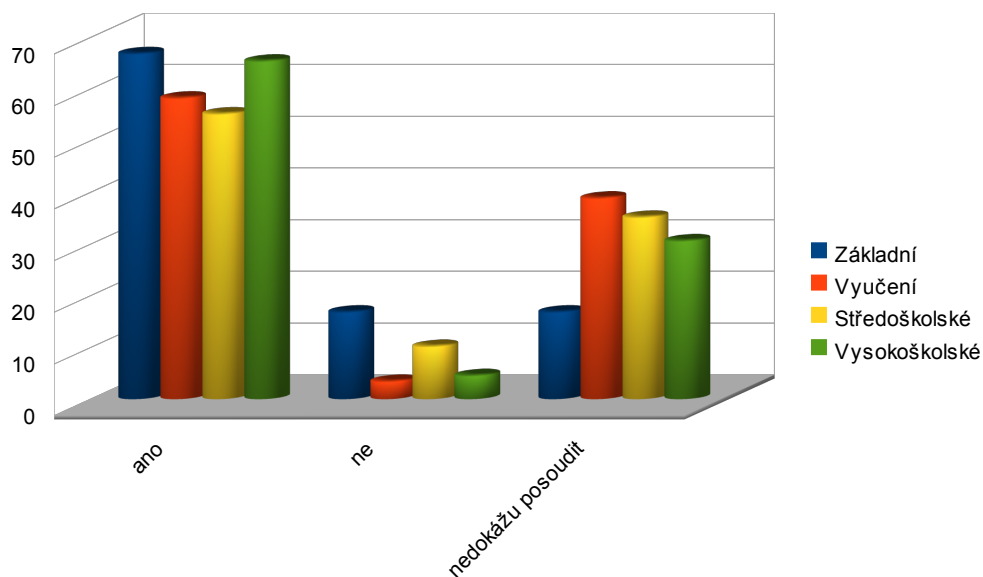
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Ano	3	4	5	10	18	18	15	22	28	8	15	17	36	59	68
Ne	3	1	1	9	1	3	16	4	2	8	1	1	36	7	7
Nedokážu posoudit	0	1	0	12	12	10	9	14	10	7	7	5	28	34	25

Graf č. 33 Stanovisko české populace k otázce, zda je schopnost vzdělávání Romů stejná jako u většinové společnosti

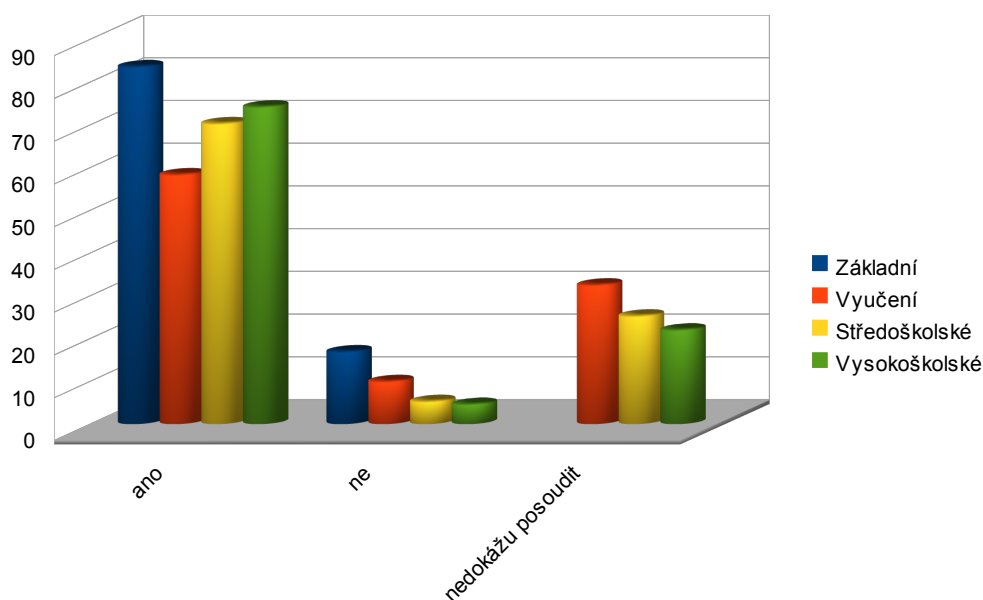
Přesvědčení o nadřazenosti vlastní rasy v oblasti inteligence u poměrně vysokého procenta respondentů nutí k zamyšlení. Nejnižší schopnosti vzdělávání připisuje česká majorita romskému etniku v případě 50% jedinců se základním vzděláním, 40% středoškoláků, 35% vysokoškoláků a 29% vyučených osob.

Graf č. 34 Stanovisko české populace k otázce, zda je schopnost vzdělávání Ukrajinců stejná jako u většinové společnosti

Ukrajince podcenilo v oblasti vzdělávání 17% osob, které dosáhly základního stupně vzdělání, 10% středoškoláků, 4% vysokoškoláků a 3% dotazovaných s vyučením.

Graf č. 35 Stanovisko české populace k otázce, zda je schopnost vzdělávání Vietnamců stejná jako u většinové společnosti

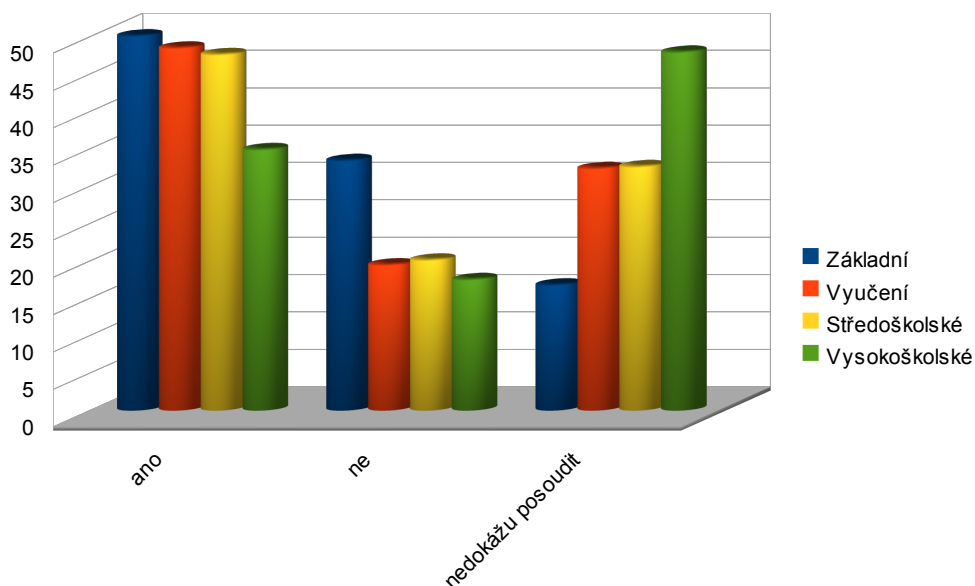

U vietnamské populace předpokládá nižší stupeň schopnosti vzdělávání nejméně dotazovaných. Přesto je takového názoru 17% jedinců se základním stupněm vzdělání, 10% vyučených, 5% středoškoláků a 4% vysokoškoláků.

Tabulka č. 14 Mohl/a byste považovat za přítele příslušníka romské, ukrajinské nebo vietnamské národnosti?

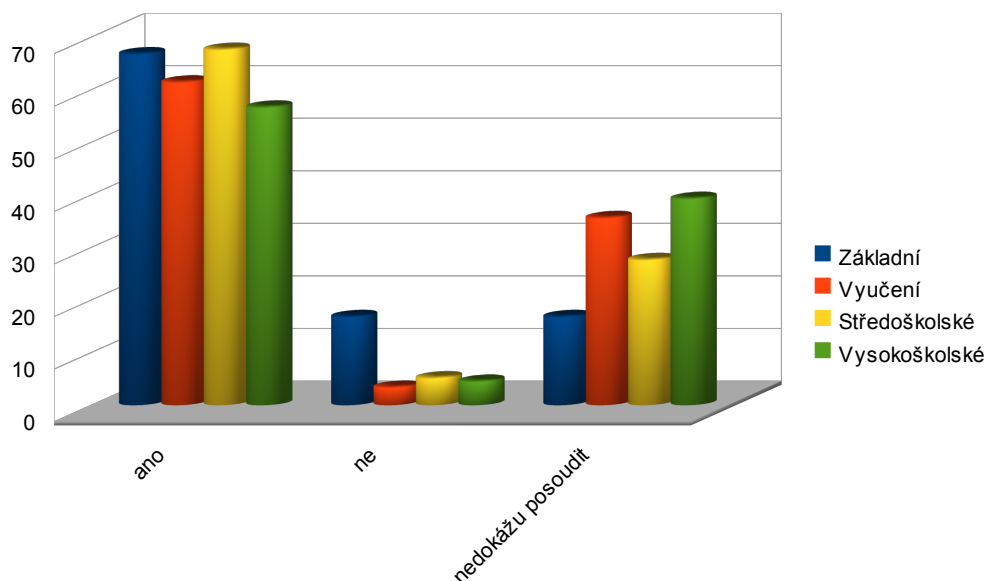
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Ano	3	4	5	15	19	19	19	27	25	8	13	13	45	63	62
Ne	2	1	0	6	1	1	8	2	2	4	1	1	20	5	4
Nevím	1	1	1	10	11	11	13	11	13	11	9	9	35	32	34

Graf č. 36 Stanovisko k možnosti eventuálního vzniku přátelství mezi dotazovaným a Romem

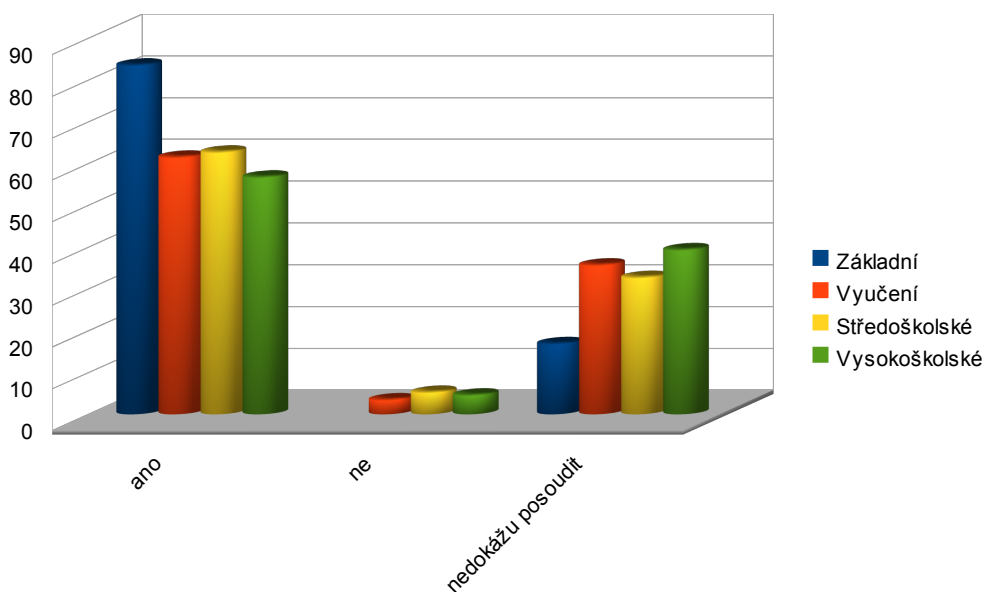
Roma by za přítele nedokázalo považovat 33% respondentů základního vzdělání, 20% osob s dokončeným středoškolským vzděláním, 19% vyučených a 17% vysokoškolsky vzdělaných osob.

Graf č. 37 Stanovisko k možnosti eventuálního vzniku přátelství mezi dotazovaným a Ukrajincem

K nezájmu o přátelství s Ukrajinci se přihlásilo 17% dotazovaných se základním stupněm vzdělání, 5% dotazovaných středoškoláků, 4% vysokoškoláků a 3% vyučených osob.

Graf č. 38 Stanovisko k možnosti eventuálního vzniku přátelství mezi dotazovaným a Vietnamcem

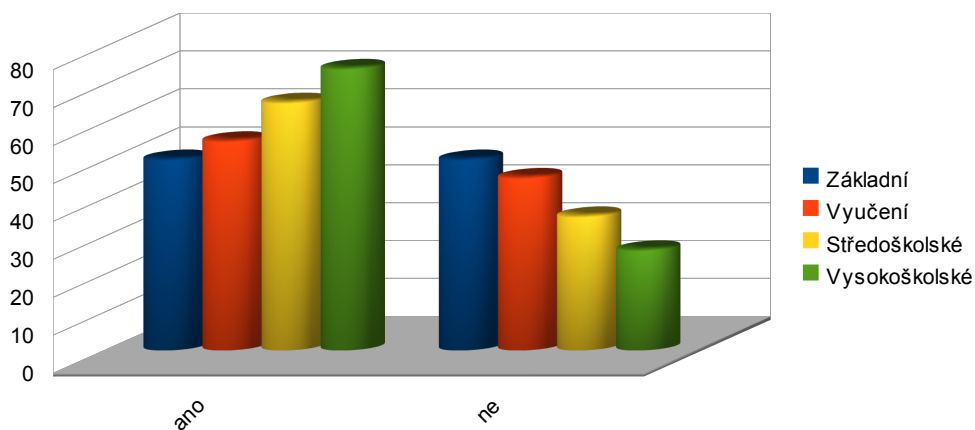

S osobami vietnamského původu by se nechtělo přátelit nejméně dotazovaných, v přepočtu se jedná o 5% středoškoláků, 4% vysokoškoláků a 3% vyučených jedinců.

Tabulka č. 15 Šel/a byste na film nebo kulturní akci vycházející z romských, ukrajinských nebo vietnamských tradic?

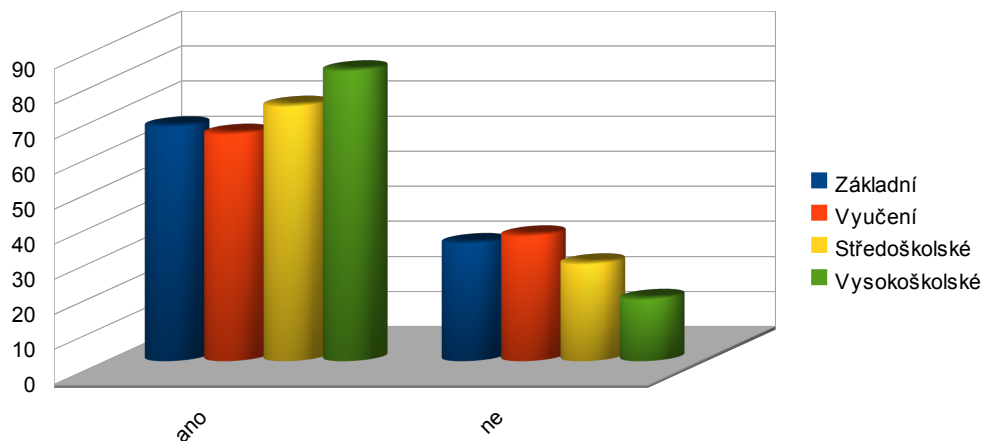
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
Národnost	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Ano	3	4	4	17	20	20	26	29	29	17	19	19	63	72	72
Ne	3	2	2	14	11	11	14	11	11	6	4	4	37	28	28

Graf č. 39 Vyjádření kladného nebo záporného vztahu dotazovaných k romské kultuře

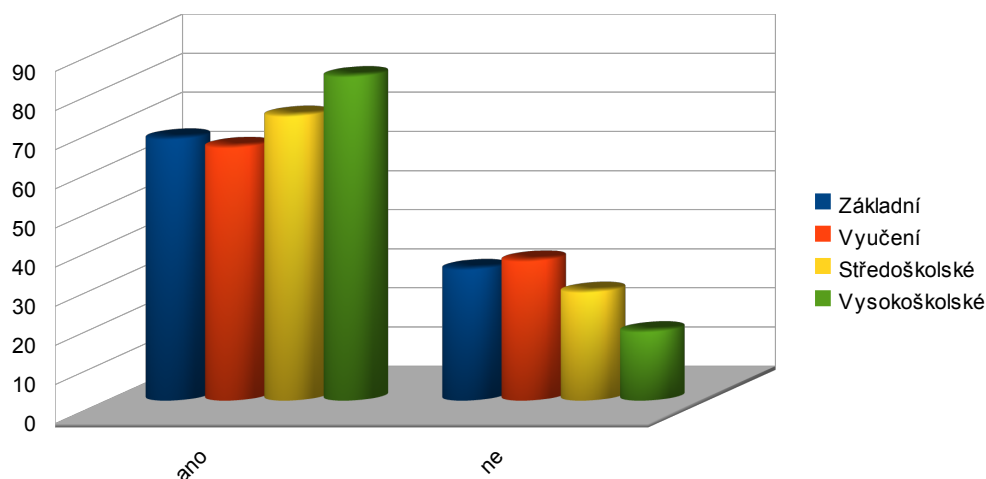
Nezájem o poznávání jiných kultur projevil poměrně velký počet členů české společnosti. Kulturní akci, vycházející z romských tradic, by nemělo zájem navštívit 50% dotazovaných se základním stupněm vzdělání, 45% vyučených jedinců, 35% respondentů se středoškolským vzděláním a 26% vysokoškoláků.

Graf č. 40 Vyjádření kladného nebo záporného vztahu dotazovaných k ukrajinské kultuře

Na společenskou akci, vycházející z ukrajinských kořenů, by odmítlo přijít 35% vyučených lidí, 33% osob se základním vzděláním, 28% dotazovaných středoškoláků a 17% vysokoškolsky vzdělaných jedinců.

Graf č. 41 Vyjádření kladného nebo záporného vztahu dotazovaných k vietnamské kultuře

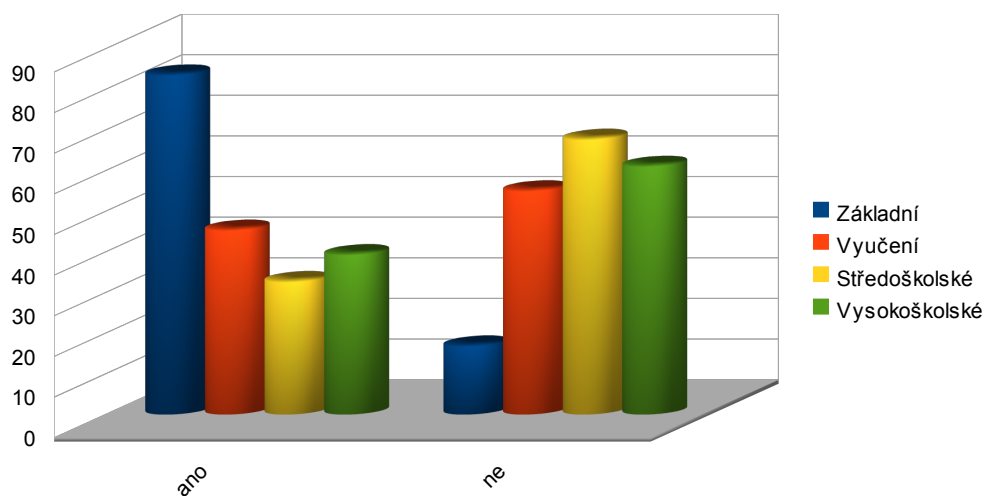

Tradiční vietnamskou akci by nemělo zájem navštívit 35% vyučených osob, 33% jedinců se základním stupněm vzdělání, 28% středoškolsky vzdělaných respondentů a 17% vysokoškoláků.

Tabulka č. 16 Jste toho názoru, že Ukrajinci a Vietnamci pracující v ČR připravují o práci ostatní občany ČR?

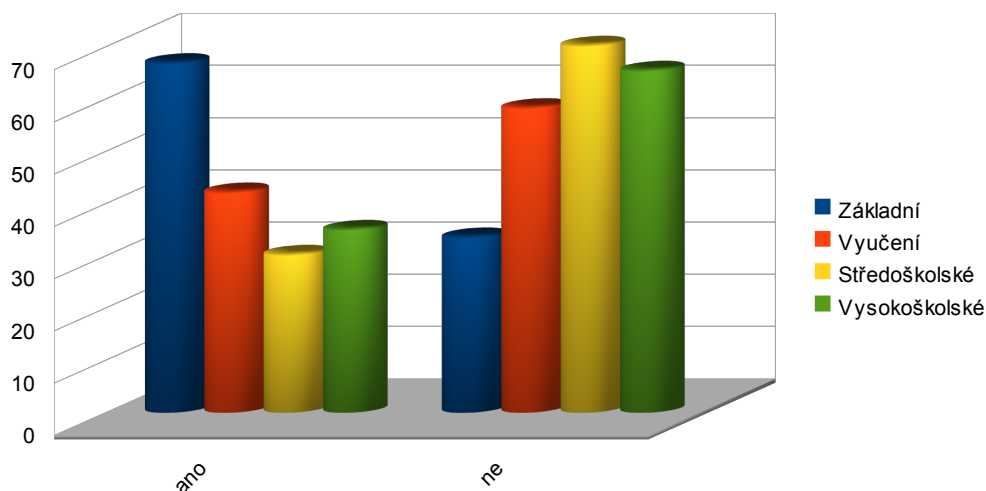
Vzdělání	Základní		Vyučení		Středoškolské		Vysokoškolské		Celkem	
	U	V	U	V	U	V	U	V	U	V
Ano	5	4	14	13	13	12	9	8	41	37
Ne	1	2	17	18	27	28	14	15	59	63

Graf č. 42 Názory respondentů na existenci souvislosti mezi Ukrajinci, kteří u nás pracují a nezaměstnanými občany ČR

Názor, že Ukrajinci pracující v ČR připravují o práci české občany, zastává 83% jedinců se základním vzděláním, 45% vyučených osob, 39% vysokoškoláků a 33% středoškoláků.

Graf č. 43 Názory respondentů na existenci souvislosti mezi Vietnamci, kteří u nás pracují a nezaměstnanými občany ČR

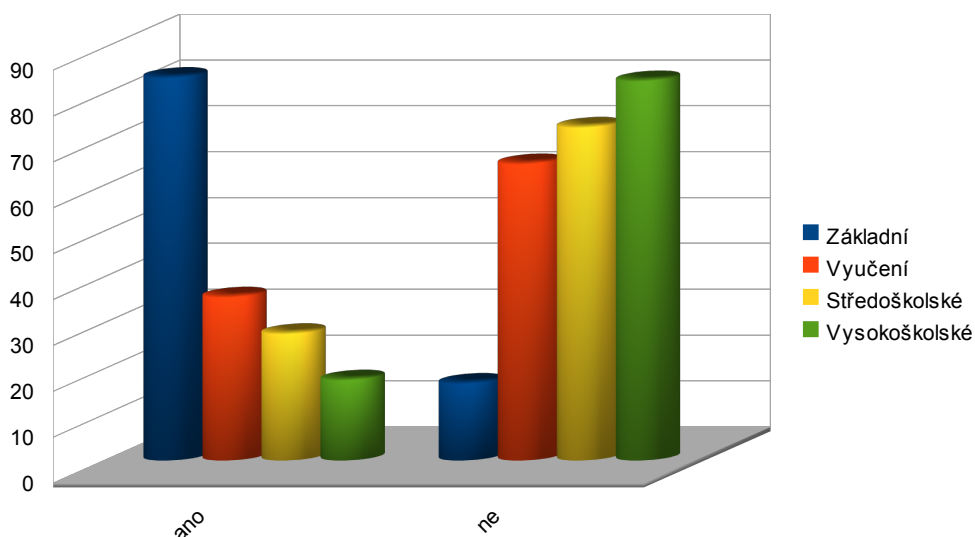

Z obsazování pracovních míst určených českým občanům viní příslušníky vietnamského etnika 67% osob se základním vzděláním, 42% jedinců s vyučením, 35% absolventů vysokých škol a 30% respondentů s ukončenou střední školou.

Tabulka č. 17 Souhlasíte, aby byly zákony pro romskou populaci přísnější než pro ostatní obyvatelstvo ČR?

Vzdělání	Základní	Vyučení	Středoškolské	Vysokoškolské	Celkem
Národnost	R	R	R	R	R
Ano	5	11	11	4	31
Ne	1	20	29	19	69

Graf č. 44 Souhlasné a nesouhlasné postoje občanů české majoritní společnosti k zpřísnění postihů příslušníků romského etnika při překročení zákona

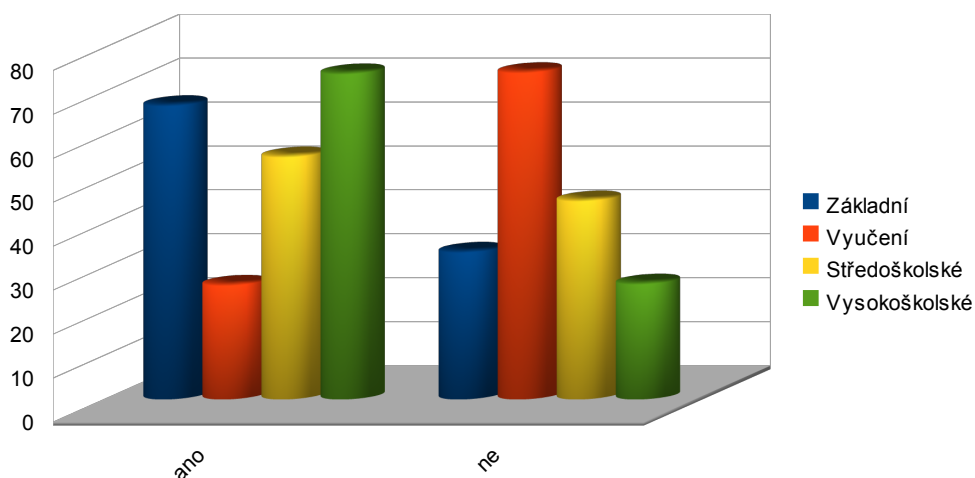

S nastolením přísnějších zákonů pro romskou populaci v ČR souhlasí 83% dotazovaných se základním stupněm vzdělání, 35% vyučených osob, 28% středoškoláků a 17% respondentů s vysokoškolským vzděláním.

Tabulka č. 18 Myslíte si, že by příslušníci jiných etnik žijících v ČR měli mít možnost zde rozvíjet svoji kulturu a náboženství?

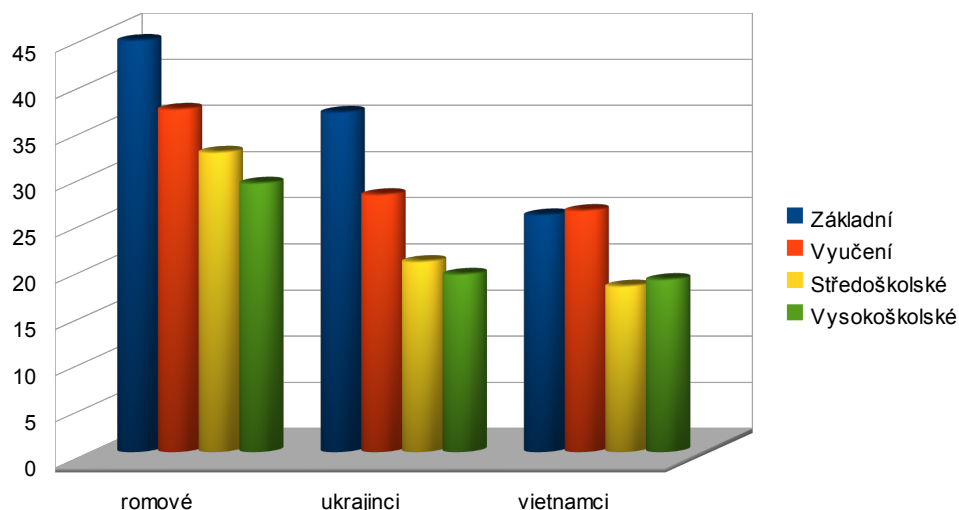
Vzdělání	Základní			Vyučení			Středoškolské			Vysokoškolské			Celkem		
Národnost	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V	R	U	V
Ano	4	4	4	8	8	8	22	22	22	17	17	17	51	51	51
Ne	2	2	2	23	23	23	18	18	18	6	6	6	49	49	49

Graf č. 45 Vyjádření stanovisek respondentů k rozvíjení kultury a náboženství odlišných národnostních menšin v naší zemi

S rozvíjením kultury a náboženství minoritních skupin v české společnosti vyjádřilo nesouhlas 74% vyučených jedinců, 45% středoškolsky vzdělaných osob, 33% dotazovaných se základním stupněm vzdělání a 26% vysokoškoláků.

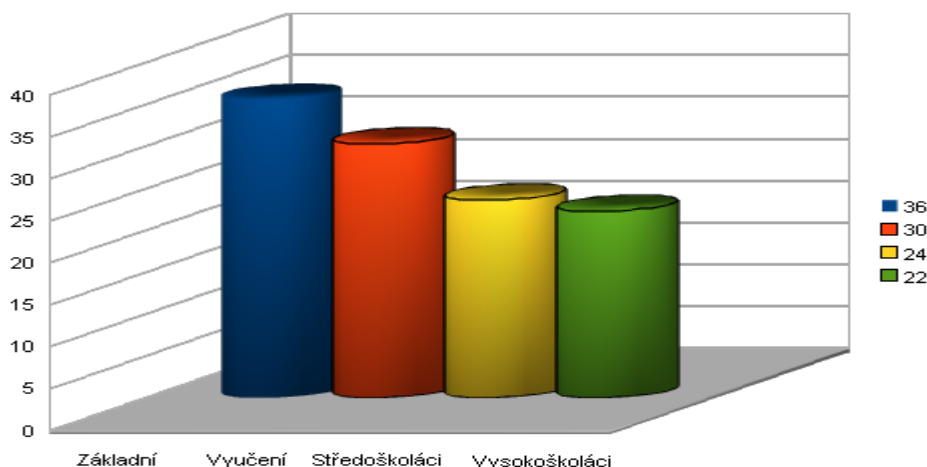
Graf č. 46 Míra stereotypních postojů k romským, ukrajinským a vietnamským minoritním skupinám v závislosti na vzdělání členů české majoritní společnosti

Z hlediska dosaženého stupně vzdělání má nejvíce negativních postojů vůči všem třem minoritním společenstvím v ČR skupina osob se základním vzděláním. Konkrétně se jedná o záporný vztah 44% respondentů k romské menšině, 37% k ukrajinské a 26% k vietnamské menšině. O něco lépe jsou na tom s předsudky vyučení jedinci, z nichž vyjádřilo negativní stanovisko k Romům 37%, k Ukrajincům 28% a k Vietnamcům 26%. Z kategorie středoškolsky vzdělaných osob má výhrady vůči romské populaci 32%, vůči

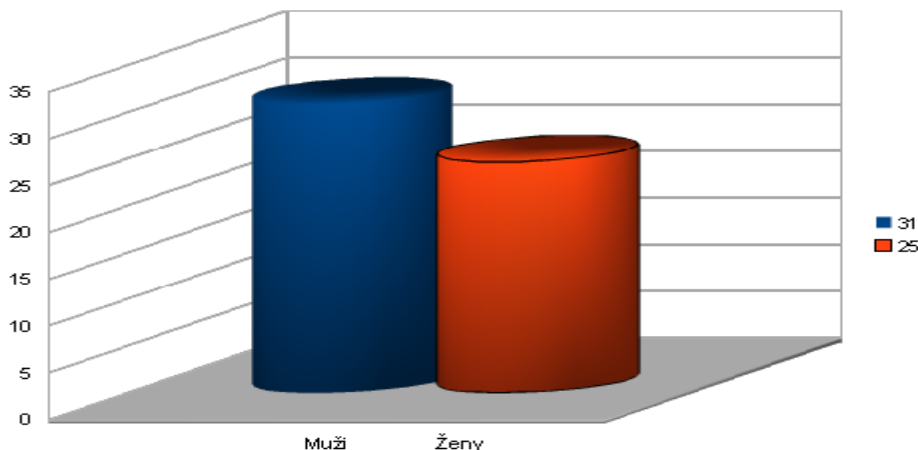
ukrajinské 21% a vůči vietnamské 18% osob. Nejmenší množství stereotypních postojů se vyskytuje mezi vysokoškolsky vzdělanými jedinci, s Romy nesympatizuje 29% respondentů této skupiny, s Ukrajinci 19% a s Vietnamci také 19%.

Graf č.47 Vliv dosaženého stupně vzdělání členů české majoritní společnosti na vznik a existenci etnických a národnostních předsudků

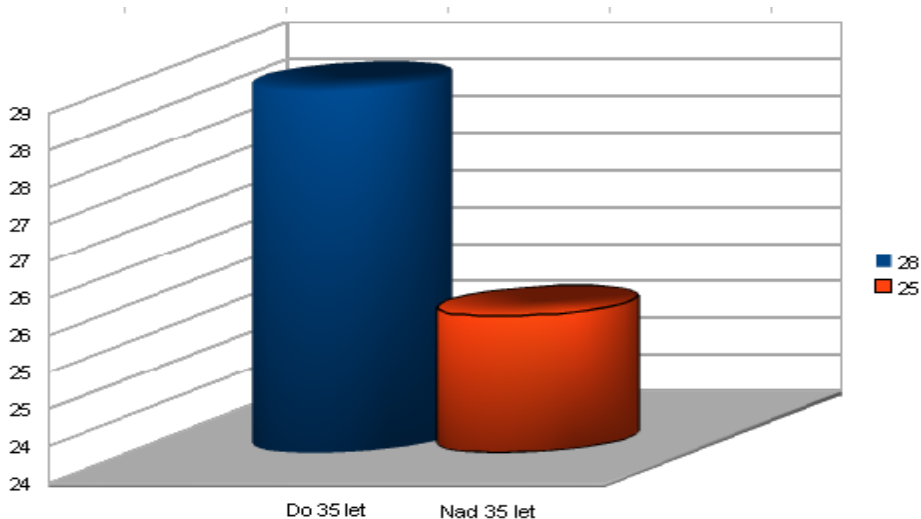
V souhrnném přehledu se etnické a národnostní předsudky nejméně projevují u vysokoškolsky vzdělaných respondentů, a to ve 22%, na osoby se středoškolským stupněm vzdělání připadá 24%, u vyučených jedinců se jedná o 30% a nejvíce stereotypních postojů se vyskytuje u 36% osob se základním stupněm vzdělání.

Graf č. 48 Znázornění negativních postojů mužů a žen české národnosti k romským, ukrajinským a vietnamským menšinám v ČR

Míra etnických a národnostních předsudků je v ČR vyšší u mužů než u žen. Vyskytují se u 31% mužské části české populace a u 25% českých žen.

Graf č. 49 Výskyt stereotypního vnímání národnostních menšin členy majoritní společnosti mladšími a staršími 35 let

Z vyhodnocení získaných informací vyplývá překvapivé zjištění. Větší množství negativních postojů vůči minoritám v ČR se projevuje u 28% respondentů mladších 35 let, u osob starších 35 let se jedná o 25% z jejich celkového počtu.

6.2 Interpretace závěrů dotazníkového šetření

Základním cílem mého výzkumu bylo zjistit, zda a jaký vliv má získaný stupeň vzdělání na vznik a existenci etnických předsudků. Stanovený cíl se podařilo splnit, protože souvislost mezi předpokladými postoji obyvatelstva ČR a rozdílnou mírou vzdělání respondentů byla jednoznačně prokázána. Šetřením bylo odhaleno, že nejvyšší procento předsudků náleží jedincům se základním stupněm vzdělání, o něco menší předpojatost panuje mezi vyučenými osobami, ještě méně stereotypního vnímání se vyskytuje mezi středoškoly a nejméně negativními se jeví ve svých postojích vysokoškolsky vzdělaní lidé.

Při prezentaci zjištěných výsledků výzkumu jsem se z důvodu značného rozsahu šetření cíleně zaměřila na záporné postoje, panující ve zkoumaných kategoriích skupin s rozdílným stupněm dosaženého vzdělání. Ve výše uvedených tabulkách a grafech jsem na základě provedeného výzkumu předložila množství zjištěných údajů, které konkretizují míru stereotypního vnímání odlišných etnických a národnostních skupin českými respondenty.

Vedle stěžejního cíle výzkumu jsem si dala za úkol odpovědět na další dvě dílčí otázky, které se dotýkají výzkumného problému:

- Existují rozdíly v postojích mužů a žen k etnicky odlišným jedincům a skupinám?
- Je stereotypní vnímání etnicky odlišných osob a společenství závislé na věku členů majoritní společnosti?

Z výsledků výzkumu vyplývá, že naše společnost rozhodně není ušetřena předpokladého smýšlení jejích členů. Nejzápornější postoje shledali jedinci naší majority vůči romskému etniku. Na druhé místo se řadí ukrajinská národnostní menšina a nejméně výhrad pocitují lidé v ČR vůči vietnamskému etniku.

Výskyt negativních postojů u českých mužů a žen není nijak zásadně rozdílný. Přece však trpí muži předpokladými názory vůči příslušníkům odlišných minorit ve větší míře.

Překvapivou pro mě byla z výzkumu vyplývající skutečnost, že se více předsudečně projeví respondenti mladšího věku než jedinci starší 35 let.

Šetření mě přesvědčilo o skutečnosti, že příslušníci české většiny neprojevují přílišný zájem o pochopení motivace jednání členů jednotlivých menšinových skupin, spíše si stále pěstují předsudky, které pramení z již zavedených postojů k minoritám v naší společnosti. Skutky, jako neposkytnutí první pomoci nebo odmítnutí podpory člověku v krizové situaci by měly být pro každého civilizovaného jedince naprosto nepřijatelné. Poměrně vysokému procentu dotazovaných osob také prokazatelně nedochází fakt, že umožnit příslušníkům

minorit dosáhnout co nejvyššího stupně vzdělání a dát jim možnost rozvíjet zde vlastní kulturu a náboženství je cesta k odstraňování propastných rozdílů mezi našimi „světy“.

ZÁVĚR

Představa společnosti bez přítomnosti předsudků všeho druhu je jistě ideální, ale také velmi naivní. Úplné vymýcení stereotypů není možné, proto je hlavním úsilím především snižování jejich výskytu a výchova k respektu vůči fyzickým i kulturním odlišnostem členů minoritních společenství. Je třeba zohledňovat schopnosti a dovednosti každého jedince zvlášť a nepřipisovat stejné vlastnosti všem příslušníkům skupiny na základě nedostatečných či zkreslených informací nebo nízkého počtu vědomostí a zkušeností.

V této bakalářské práci jsem se pokusila odpovědět na otázku, zda je možné vzděláváním redukovat vznik etnických předsudků. Závěry, které vyplývají z výzkumu, jednoznačně potvrzují souvislost mezi mírou etnických předsudků a stupněm dosaženého vzdělání. Shledala jsem přímou úměru mezi množstvím přijatých informací a redukcí předpojatých postojů. Dospěla jsem k názoru, že kromě kladného výchovného působení na jedince v rodinném prostředí je jedinou cestou, jak dosáhnout nepředpojatého vnímání, rozšiřování obzorů pomocí vzdělávání. Měli bychom odrazovat příslušníky mladé generace od slepého přejímání již vzniklých a přetrvávajících stereotypů a směřovat je k tvorbě vlastních úsudků a vytváření nových postojů, nezatížených vlivy minulosti. K uskutečnění bezproblémového soužití minoritních skupin s majoritní společností je nutné nebránit menšinám v seberealizaci a umožnit jejich členům vzdělávání. Jistě by přispěla také naše snaha o hlubší poznávání rozdílných kultur, jejich zvyků, tradic a pohnutek k určitému způsobu jednání.

Při vyhledávání respondentů se základním stupněm vzdělání mě příjemně překvapila skutečnost, že jsem musela projevit značné úsilí, abych našla jedince, kteří absolvovali pouze základní školu. Jakousi nevyřčenou normou se v dnešní společnosti stává stále větší zájem o získání vyššího stupně vzdělání. Věřím, že tento přístup k lidské vzdělanosti je příslibem hodnotnějších mezilidských vztahů v naší společnosti.

V současné době globalizace stojí projevy tolerance a eliminace předpojatých postojů vůči jakkoli odlišným lidem na nejvyšším stupni pomyslného žebříčku lidských hodnot. Nikdy bychom neměli zapomínat na skutečnost, kterou výstižně vyjádřila Indira Gandhi ve své myšlence: „Sevřenou pěstí stisk ruky nevyměníš“.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] CÍLKOVÁ, E. *Náměty pro multikulturní výchovu : poznáváme jiné národy*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-238-6.
- [2] DEMJANČUK, N., DROTÁROVÁ, L. *Vzdělání a extremismus*. Praha: Epoque, 2005. ISBN 80-86328-83-X.
- [3] DVOŘÁKOVÁ, J. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi: příručka pro pedagogy*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-044-7.
- [4] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- [5] HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- [6] HAYESOVÁ, N. (překlad Irena Štěpaníková) *Základy sociální psychologie*. 1.vyd. Praha: Portál, 1998. 165 s. ISBN 80-7178-198-3.
- [7] HLADÍK, J. *Multikulturní výchova (Socializace a integrace menšin)*. 1.vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2006. ISBN 80-7318-424-9.
- [8] JANDOUREK, J. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada, 2008. 208 s. ISBN 978-80-247-2397-6.
- [9] JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. 286 s. ISBN 978-80-7367-269-0.
- [10] JIRÁSKOVÁ, V., KOŤA, J., PELCOVÁ, N., PEŠKOVÁ, J., PROKEŠ, V., PURKRÁBEK, M., RÝDLOVÁ, H., SEMRÁDOVÁ, I., SCHLEGELOVÁ, J. *Základy společenských věd*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 851 s. ISBN 80-86432-66-1.
- [11] NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 129 s. ISBN 80-244-0497-4 (brož.).
- [12] NOVÁK, T. *O předsudcích*. Brno : Doplněk, 2002. ISBN 80-7239-121-6.

- [13] PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova. Teorie-praxe-výzkum*. Praha: ISV, 2001. 199 s. ISBN 80-85866-72-2.
- [14] PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004. 199 s. ISBN 80-7178-885-6
- [15] PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova : příručka (nejen) pro učitele*. Praha : Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.
- [16] ŘÍČAN, P. *S Rómy budeme žít, jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. 203 s. ISBN 80-7178-250-5
- [17] SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. PAIDO - edice pedagogické literatury, 2006. 257 s. ISBN 80-7315-126-X.
- [18] ŠATAVA, L. *Národnostní menšiny v Evropě : Encyklopedická příručka 1. vyd.* Praha : Železný Ivo, 1994. 385 s. ISBN 80-7116-375-9.
- [19] ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. 203 s. ISBN 80-7178-285-8.
- [20] WOLF, J. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: člověk a jeho svět. II.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 223 s. ISBN 80-2460-099-4.

INTERNETOVÉ ZDROJE

MVČR, archiv 2008. *Situace národnostních menšin v České republice* [online].

Dostupné na:

<http://www.aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2/nks01/prispevek2.pdf>

Český helsinský výbor. *Postavení a ochrana národnostních menšin* [online].

Dostupné na:

<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2003061922>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

R	Romové
U	Ukrajinci
V	Vietnamci

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Zkušenosti respondentů s Romy v pracovním prostředí.....	30
Graf č. 2: Zkušenosti respondentů s Ukrajinci v pracovním prostředí.....	30
Graf č. 3: Zkušenosti respondentů s Vietnamci v pracovním prostředí.....	31
Graf č. 4: Znázorněný poměr mezi lidmi, ochotnými nebo neochotnými pracovat pod vedením příslušníka romské národnosti.....	32
Graf č. 5: Znázorněný poměr mezi lidmi, ochotnými nebo neochotnými pracovat pod vedením příslušníka ukrajinské národnosti.....	32
Graf č. 6: Znázorněný poměr mezi lidmi, ochotnými nebo neochotnými pracovat pod vedením příslušníka vietnamské národnosti.....	33
Graf č. 7: Vyjádření dotazovaných, zda by pro ně bylo nepříjemné sousedské soužití s Romy.....	34
Graf č. 8: Vyjádření dotazovaných, zda by pro ně bylo nepříjemné sousedské soužití s Ukrajinci.....	34
Graf č. 9: Vyjádření dotazovaných, zda by pro ně bylo nepříjemné sousedské soužití s Vietnamci.....	35
Graf č. 10: Četnost nákupů zboží nabízeného ve vietnamských prodejnách českými občany.....	36
Graf č. 11: Četnost návštěvnosti vietnamských jídelen českými občany.....	37
Graf č. 12: Postoj členů české majority k přijetí pomoci od příslušníka romské populace..	38
Graf č. 13: Postoj členů české majority k přijetí pomoci od příslušníka ukrajinské populace.....	38
Graf č. 14: Postoj členů české majority k přijetí pomoci od příslušníka vietnamské populace.....	39
Graf č. 15: Stanovisko dotazovaných k otázce, zda by byl nulový výskyt Romů v ČR výhodnější pro českou společnost.....	40
Graf č. 16: Stanovisko dotazovaných k otázce, zda by byl nulový výskyt Ukrajinců v ČR výhodnější pro českou společnost.....	40
Graf č. 17: Stanovisko dotazovaných k otázce, zda by byl nulový výskyt Vietnamců v ČR výhodnější pro českou společnost.....	41
Graf č. 18: Vyjádření respondentů k otázce, zda považují za nevhodný společenský kontakt jejich dětí s dětmi romského etnika.....	42
Graf č. 19: Vyjádření respondentů k otázce, zda považují za nevhodný společenský kontakt jejich dětí s dětmi ukrajinské národnosti.....	42

Graf č. 20: Vyjádření respondentů k otázce, zda považují za nevhodný společenský kontakt jejich dětí s dětmi vietnamského etnika.....	43
Graf č. 21: Souhlasné a nesouhlasné názory dotazovaných na sňatky mezi českou a romskou populací.....	44
Graf č. 22: Souhlasné a nesouhlasné názory dotazovaných na sňatky mezi českou a ukrajinskou populací.....	44
Graf č. 23: Souhlasné a nesouhlasné názory dotazovaných na sňatky mezi českou a vietnamskou populací.....	45
Graf č. 24: Projev odvahy a ochoty občanů české majoritní společnosti spravedlivě zakročit ve prospěch jedince romské národnosti.....	46
Graf č. 25: Projev odvahy a ochoty občanů české majoritní společnosti spravedlivě zakročit ve prospěch jedince ukrajinské národnosti.....	46
Graf č. 26: Projev odvahy a ochoty občanů majoritní společnosti spravedlivě zakročit ve prospěch jedince vietnamské národnosti.....	47
Graf č. 27: Stanovisko respondentů k umožnění vzdělávání jedincům romské národnosti na českých vysokých školách.....	47
Graf č. 28: Stanovisko respondentů k umožnění vzdělávání jedincům ukrajinské národnosti na českých vysokých školách.....	48
Graf č. 29: Stanovisko respondentů k umožnění vzdělávání jedincům vietnamské národnosti na českých vysokých školách.....	48
Graf č. 30: Ochota členů majoritní společnosti pomoci jedincům romské národnosti v krizové situaci.....	49
Graf č. 31: Ochota členů majoritní společnosti pomoci jedincům ukrajinské národnosti v krizové situaci.....	50
Graf č. 32: Ochota členů majoritní společnosti pomoci jedincům vietnamské národnosti v krizové situaci.....	50
Graf č. 33: Stanovisko české populace k otázce, zda je schopnost vzdělávání Romů stejná jako u většinové společnosti.....	51
Graf č. 34: Stanovisko české populace k otázce, zda je schopnost vzdělávání Ukrajinců stejná jako u většinové společnosti.....	52
Graf č. 35: Stanovisko české populace k otázce, zda je schopnost vzdělávání Vietnamců stejná jako u většinové společnosti.....	52
Graf č. 36: Stanovisko k možnosti eventuálního vzniku přátelství mezi dotazovaným a	

Romem.....	53
Graf č. 37: Stanovisko k možnosti eventuálního vzniku přátelství mezi dotazovaným a Ukrajincem.....	54
Graf č. 38: Stanovisko k možnosti eventuálního vzniku přátelství mezi dotazovaným a Vietnamcem.....	54
Graf č. 39: Vyjádření kladného nebo záporného vztahu dotazovaných k romské kultuře..	55
Graf č. 40: Vyjádření kladného nebo záporného vztahu dotazovaných k ukrajinské kultuře.....	55
Graf č. 41: Vyjádření kladného nebo záporného vztahu dotazovaných k vietnamské kultuře.....	56
Graf č. 42: Názory respondentů na existenci souvislosti mezi Ukrajinci, kteří u nás pracují a nezaměstnanými občany ČR.....	57
Graf č. 43: Názory respondentů na existenci souvislosti mezi Vietnamci, kteří u nás pracují a nezaměstnanými občany ČR.....	57
Graf č. 44: Souhlasné a nesouhlasné postoje občanů české majoritní společnosti k zpřísnění postihů příslušníků romského etnika při překročení zákona.....	58
Graf č. 45: Vyjádření stanovisek respondentů k rozvíjení kultury a náboženství odlišných národnostních menšin v naší zemi.....	59
Graf č. 46: Míra stereotypních postojů k romským, ukrajinským a vietnamským minoritním skupinám v závislosti na vzdělání členů české majoritní společnosti.....	59
Graf č.47: Vliv dosaženého stupně vzdělání členů české majoritní společnosti na vznik a existenci etnických a národnostních předsudků.....	60
Graf č. 48: Znázornění negativních postojů mužů a žen české národnosti k romským, ukrajinským a vietnamským menšinám v ČR.....	60
Graf č. 49: Výskyt stereotypního vnímání národnostních menšin členy majoritní společnosti mladšími a staršími 35 let.....	61

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Jaké máte zkušenosti se spolupracovníkem romské, ukrajinské nebo vietnamské národnosti?.....	29
Tabulka č. 2 Přijal byste zaměstnání, ve kterém by byl Vaším nadřízeným Rom, Ukrajinec nebo Vietnamec?.....	31
Tabulka č. 3 Bylo by Vám nepříjemné, kdyby byl Vaším sousedem Rom, Ukrajinec nebo Vietnamec?.....	33
Tabulka č. 4 Nakupujete u vietnamských prodavačů?.....	35
Tabulka č. 5 Stravujete se ve vietnamských jídelnách?.....	36
Tabulka č. 6 Přivítal/a byste v nouzi pomoc od příslušníka romské, ukrajinské nebo vietnamské národnosti?.....	37
Tabulka č. 7 Byl/a byste raději, kdyby v České republice nežili žádní Romové, Ukrajinci a Vietnamci?.....	39
Tabulka č. 8 Bylo by Vám nepříjemné, kdyby si Vaše děti hrály s dětmi příslušníků romské, ukrajinské nebo vietnamské populace?.....	41
Tabulka č. 9 Souhlasíte se smíšenými sňatky mezi Romy, Ukrajinci, Vietnamci a ostatními občany ČR?.....	43
Tabulka č. 10 Pokud byste se stal svědkem sporu, ve kterém by byl v právu příslušník jiného etnika, zastal byste se Roma, Ukrajince nebo Vietnamce?.....	45
Tabulka č. 11 Souhlasíte s tím, aby studovali na českých vysokých školách příslušníci romské, ukrajinské nebo vietnamské národnosti?.....	47
Tabulka č. 12 Poskytl/a byste v případě potřeby první pomoc Romovi, Ukrajinci nebo Vietnamci?.....	49
Tabulka č. 13 Myslíte si, že jsou příslušníci jiných etnik na stejné úrovni ve schopnosti vzdělávat se jako ostatní občané ČR?.....	51
Tabulka č. 14 Mohl/a byste považovat za přítele příslušníka romské, ukrajinské nebo vietnamské národnosti?.....	53
Tabulka č. 15 Šel/a byste na film nebo kulturní akci vycházející z romských, ukrajinských nebo vietnamských tradic?.....	55
Tabulka č. 16 Jste toho názoru, že Ukrajinci a Vietnamci pracující v ČR připravují o práci ostatní občany ČR?.....	56
Tabulka č. 17 Souhlasíte, aby byly zákony pro romskou populaci přísnější než pro ostatní obyvatelstvo ČR?.....	58
Tabulka č. 18 Myslíte si, že by příslušníci jiných etnik žijících v ČR měli mít možnost zde	

rozvíjet svoji kulturu a náboženství?.....58

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dovoluji si Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který není časově náročný a je zcela anonymní. Slouží pro účely méj bakalářské práce, věnované postojům občanů ČR vůči příslušníkům jiných etnik. Proto bych Vás chtěla požádat o jeho pravdivé vyplnění. Zároveň děkuji za Vaši ochotu a čas věnovaný jeho vyplnění.

Jiřina Šimarová

Studentka UTB FHS ve Zlíně

Uveďte stupeň vzdělání, jakého jste dosáhl/a:

- 1) základní
- 2) vyučení
- 3) vyučení s maturitou
- 4) středoškolské všeobecné (gymnázium)
- 5) středoškolské odborné
- 6) vysokoškolské, Bc. - humanitní směr
- 7) vysokoškolské, Bc. - technický směr
- 8) vysokoškolské, Mgr. - humanitní směr
- 9) vysokoškolské, Ing. - technický směr

Jste: a) muž

b) žena

Váš věk:

1. Jaké máte zkušenosti se spolupracovníkem romské, ukrajinské nebo vietnamské národnosti?

s Romy

- a) dobré
- b) spíše dobré
- c) žádné
- d) spíše špatné
- e) špatné

s Ukrajinci

- a) dobré
- b) spíše dobré
- c) žádné
- d) spíše špatné
- e) špatné

s Vietnamci

- a) dobré
- b) spíše dobré
- c) žádné
- d) spíše špatné
- e) špatné

2. Přijal byste zaměstnání, ve kterém by byl Vaším nadřízeným Rom, Ukrajinec nebo Vietnamec?

Rom

- a) ano
- b) ne

Ukrajinec

- a) ano
- b) ne

Vietnamec

- a) ano
- b) ne

3. Bylo by Vám nepříjemné, kdyby byl Vaším sousedem Rom, Ukrajinec nebo Vietnamec?

<u>Rom</u>	<u>Ukrajinec</u>	<u>Vietnamec</u>
a) ano	a) ano	a) ano
b) ne	b) ne	b) ne
c) nedokážu posoudit	c) nedokážu posoudit	c) nedokážu posoudit

4. Nakupujete u vietnamských prodavačů?

- a) ano, často
- b) občas
- c) ne, nikdy

5. Stravujete se ve vietnamských jídelnách?

- a) ano, často
- b) občas
- c) ne, nikdy

6. Přivítal/a byste v nouzi pomoc od příslušníka romské, ukrajinské nebo vietnamské národnosti?

<u>od Roma</u>	<u>od Ukrajince</u>	<u>od Vietnamece</u>
a) ano, jistě	a) ano, jistě	a) ano, jistě
b) jen v krajním případě	b) jen v krajním případě	b) jen v krajním případě
c) rozhodně ne	c) rozhodně ne	c) rozhodně ne

7. Byl/a byste raději, kdyby v České republice nežili žádní Romové, Ukrajinci a Vietnamci?

<u>Romové</u>	<u>Ukrajinci</u>	<u>Vietnamci</u>
a) rozhodně ano	a) rozhodně ano	a) rozhodně ano
b) ne, nevadí mně to	b) ne, nevadí mně to	b) ne, nevadí mně to
c) nedokážu posoudit	c) nedokážu posoudit	c) nedokážu posoudit

8. Bylo by Vám nepříjemné, kdyby si Vaše děti hrály s dětmi příslušníků romské, ukrajinské nebo vietnamské populace?

s Romy

- a) rozhodně ano
- b) ne, nevadí mně to
- c) nedokážu posoudit

s Ukrajinci

- a) rozhodně ano
- b) ne, nevadí mně to
- c) nedokážu posoudit

s Vietnamci

- a) rozhodně ano
- b) ne, nevadí mně to
- c) nedokážu posoudit

9. Souhlasíte se smíšenými sňatky mezi Romy, Ukrajinci, Vietnamci a ostatními občany ČR?

s Romy

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu posoudit

s Ukrajinci

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu posoudit

s Vietnamci

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu posoudit

10. Pokud byste se stal svědkem sporu, ve kterém by byl v právu příslušník jiného etnika, zastal byste se:

Roma?

- a) ano, samozřejmě
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

Ukrajince?

- a) ano, samozřejmě
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

Vietnamce?

- a) ano, samozřejmě
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

11. Souhlasíte s tím, aby studovali na českých vysokých školách příslušníci romské, ukrajinské nebo vietnamské národnosti?

Romové

- a) ano, samozřejmě
- b) rozhodně ne

Ukrajinci

- a) ano, samozřejmě
- b) rozhodně ne

Vietnamci

- a) ano, samozřejmě
- b) rozhodně ne

12. Poskytl/a byste v případě potřeby první pomoc Romovi, Ukrajinci nebo Vietnamci?

Romovi

- a) ano, samozřejmě
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

Ukrajinci

- a) ano, samozřejmě
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

Vietnamci

- a) ano, samozřejmě
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) rozhodně ne

13. Myslíte si, že jsou příslušníci jiných etnik na stejné úrovni ve schopnosti vzdělávat se jako ostatní občané ČR?

<u>Romové</u>	<u>Ukrajinci</u>	<u>Vietnamci</u>
a) ano	a) ano	a) ano
b) ne	b) ne	b) ne
c) nedokážu posoudit	c) nedokážu posoudit	c) nedokážu posoudit

14. Mohl/a byste považovat za přítele příslušníka romské, ukrajinské nebo vietnamské národnosti?

<u>Roma</u>	<u>Ukrajince</u>	<u>Vietnamce</u>
a) ano	a) ano	a) ano
b) ne	b) ne	b) ne
c) nedokážu posoudit	c) nedokážu posoudit	c) nedokážu posoudit

15. Šel/a byste na film nebo kulturní akci vycházející z romských, ukrajinských nebo vietnamských tradic?

<u>romská kultura</u>	<u>ukrajinská kultura</u>	<u>vietnamská kultura</u>
a) ano	a) ano	a) ano
b) ne	b) ne	b) ne

16. Jste toho názoru, že Ukrajinci a Vietnamci pracující v ČR připravují o práci ostatní občany ČR?

<u>Ukrajinci</u>	<u>Vietnamci</u>
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne

17. Souhlasíte, aby byly zákony pro romskou populaci přísnější než pro ostatní obyvatelstvo ČR?

- a) rozhodně ano
- b) ne

18. Myslíte si, že by příslušníci jiných etnik žijících v ČR měli mít možnost zde rozvíjet svoji kulturu a náboženství?

- a) ano, samozřejmě
- b) ne, měli by se přizpůsobit většině